ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 57 (2417)
22 ліпеня 1969 г. АЎТОРАК
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ЛАСКАВА ЗАПРАШАЕМ—ПРОСІМЫ УПШЭЙМЕ!

Гэтыя запрашальныя словы зараз можна пачуць на беларускай і польскай мовах у самых розных месцах нашай рэспублікі. Дні культуры Польшчы ў СССР і Дні польскай літаратуры ў Беларусі як свята ўвайшлі ў кожны дом, у клубы, палацы культуры, у творчыя саюзы.

Зусім нядаўна на Віцебшчыне пабывала дэлегацыя Зеленагурскага ваяводства Польскай Народнай Рэспублікі і Любушскі ансамбль песні і танца ў складзе 50-ці самадзейных артыстаў. З іх самабытным нацыянальным мастацтвам азнаёміліся хімікі Полацка, нафтавікі Наваполацка, будаўнікі і энергетыкі Новалукомля.

І вось новыя пасланцы з братняй Польшчы. Шэсць дзён (з 14 па 19 ліпеня) на Гродзеншчыне гасціў Ломжанскі маладзёжны музычна-вакальны ансамбль. Польскія артысты агледзелі выдатнасці Гродна, наведалі мясціны, звязаныя з жыццём вядомай польскай пісьменніцы Элізы Ажэшка.

80 удзельнікаў ансамбля з Ломжы выступілі з канцэртамі ў горадзе над Нёманам, а таксама ў Шчучынскім, Ваўкавыскім, Поразаўскім дамах культуры і ў Воранаўскім раёне.

Перад ад'ездам на радзіму ў абласным цэнтры адбыўся ўрачысты сход, прысвечаны польска-савецкай дружбе.

З сяброўскім візітам у адказ у ПНР выехаў Навагрудскі самадзейны ансамбль «Свіцязь». У яго складзе каля ста спевакоў, танцораў і музыкантаў. Яны пабываюць з канцэртамі ў Беластоку, Аўгустове, Гайнуўцы, Сакулцы і ў Кольна, дзе сустрэнуцца з рабочымі прамысловых прадпрыемстваў, членамі вытворчых сельскагаспадарчых кааператываў, з работнікамі мастацтваў.

У праграме «Свіцязі»—рускія, беларускія, польскія народныя песні і танцы, а таксама паэтычныя творы, што ўслаўляюць мір, працу, дружбу нашых народаў.

Рыхтуецца да паездкі ў Польшчу і калектыў песні і танца Віцебскага раённага Дома культуры «Колас».

І кожны раз, калі сябры з Беларусі і братняй Польшчы перасякаюць пагранічны Буг, яны гавораць:

— Ласкава запрашаем!

— Просімы упшэйме!

Інакш і быць не можа. Сапраўдная братэрская дружба не мае граніц.

У БЕЛАРУСІ ПАЧАЛІСЯ ДНІ ПОЛЬСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Яны прысвячаюцца 25-годдзю Польскай Народнай Рэспублікі

ДА НАС У ГОСЦІ ПРЫЕХАЛІ ПАСЛАНЦЫ БРАТНЯЙ ПОЛЬШЧЫ

САРДЭЧНА ВІТАЕМ, ДАРАГІЯ СЯБРЫ!

ТОРУНЬ — РАДЗІМА КАПЕРНІКА.

ПЯЦЬ ПЛЮС ДВА

П. ТАРАСЕВІЧ,
загадчык аддзела культурна-масавай работы Беларускага савета прафсаюзаў.

5 ПЛЮС 2. Пяць рабочых дзён і два дні адпачынку. Мы прывыклі ўжо да гэтай «формулы». Яна трывала ўвайшла ў наша жыццё. Стала больш вольнага часу ў рабочых, служачых. Дадатковая нагрузка легла на плечы работнікаў прафсаюзных культасветустаноў рэспублікі.

У Беларусі працуе больш шасцісот прафсаюзных клубаў, дамоў і палацаў культуры, каля тысячы прафсаюзных бібліятэк, кніжны фонд якіх налічвае звыш пяці мільёнаў тамоў, больш дзесяці тысяч чырвоных куткоў. З году ў год растуць сродкі, якія прафсаюзы выдаткоўваюць на культурна-масавую і фізкультурна-спартыўную работу. Толькі летась на гэтыя мэты было асігнавана больш 21 мільёна рублёў.

Па рашэнні ВЦСПС Беларускі рэспубліканскі савет прафсаюзаў прыняў пастанову аб аглядзе ўстаноў культуры, прысвечаным 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. Падрыхтоўка да ленінскага юбілею вызначае цяпер галоўны змест работы прафсаюзных устаноў культуры.

У гэтыя дні клубы, дамы культуры, бібліятэкі арганізуюць ленінскія чытанні, канферэнцыі чытачоў па творах Леніна, праводзяць тэматычныя вечары, сустрэчы з удзельнікамі Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны.

Вялікай папулярнасцю карыстаюцца ленінскія чытанні сярод рабочых Мінскага камвольнага камбіната. Першае ленінскае чытанне адбылося ў Палацы культуры камвольшчыкаў яшчэ летась у лістападзе. Больш як семсот чалавек сабраліся тады ў зале, каб параіцца з Ільічом. І кожны раз, калі праводзіліся чытанні, зала была запоўнена да адказу.

Трэба адзначыць, што Палац культуры камбіната шмат чаго робіць, каб адпачынак камвольшчыкаў быў цікавым і змястоўным. Тут часта наладжваюцца тэматычныя вечары, сустрэчы ў «Клубе цікаўных і знаходлівых», канцэрты і спектаклі самадзейных і прафесіянальных калектываў. Больш паўтысячы камвольшчыкаў з'яўляюцца членамі дванаццаці клубаў па інтарэсах, акрамя гэтага дзейнічаюць шэсць дзіцячых клубаў па інтарэсах. Працуюць дзесяць калектываў мастацкай самадзейнасці і гурткоў тэхнічнай творчасці, у якіх займаюцца больш тысячы чалавек. Работнікі палаца не абмяжоўваюць сферу свайго ўплыву, не замыкаюцца ў чатырох сценах. Яны арганізуюць святы двароў, вуліц. Гэтыя святы выліваюцца ў сапраўдныя народныя гулянні.

Асаблівы клопат устаноў культуры — арганізацыя адпачынку ў выхадныя дні. Большасць рабочых клубаў складае спецыяльныя планы на суботу і нядзелю. На Бабруйскім фанера-дрэваапрацоўчым камбінаце трэці год працуе штаб выхаднога дня, якім кіруе намеснік дырэктара прадпрыемства па быту Мікалай Юшкевіч. Кожны месяц штаб выпускае бюлетэнь, у якім расказваецца аб усіх мерапрыемствах Дома культуры камбіната. Тут ужо стала традыцыяй па суботах праводзіць вечары цэхаў—пераможцаў сацыялістычнага спаборніцтва. Вялікай папулярнасцю карыстаюцца экскурсіі і паходы па месцах рэвалюцыйнай і баявой славы.

Добра памагаюць адпачываць рабочым і іх сем'ям у выхадныя дні гомельскі Палац культуры чыгуначнікаў, палацы і дамы культуры мінскіх трактарнага і аўтамабільнага заводаў, будтрэста № 1, завода «Гомсельмаш», чырвоныя куткі Брэсцкага дыванова́га камбіната, Пінскага завода штучных скур і многія іншыя прафсаюзныя ўстановы культуры рэспублікі.

Аб рабоце чырвонага кутка на заводзе штучных скур хочацца расказаць больш падрабязна. Адкрылі яго гадоў дзесяць назад. Тут ёсць невялічкая зала са сцэнай, бібліятэка. Кіруе ім савет з васьмі чалавек на чале са слесарам Міхасём Лубко. Для маладых рабочых савет арганізоўвае ленінскія ўрокі. Яны прайшлі па тэмах «Што такое Савецкая ўлада?», «Яго вялікасць рабочы клас», «Тваё месца ў жыцці». Цікава праводзяцца тут абмеркаванні фільмаў. Надоўга запомнілася прысутным шчырая размова аб фільмах «Твой сучаснік», «Шчыт і меч». Нямала адбылося ў чырвоным кутку сустрэч са старымі камуністамі, былымі партызанамі, героямі працы, пісьменнікамі. Часта выступаюць з канцэртамі заводскія самадзейныя артысты. Іх майстэрству апладзіравалі і калгаснікі падшэфнай сельгасарцелі «Перамога». У выхадныя дні савет чырвонага кутка арганізуе выезды ў ягады, у грыбы.

Маленькі чырвоны куток, а работу праводзіць вялікую.

Два выхадныя дні дазволілі палепшыць работу і многім бібліятэкам. Бібліятэкай Гродзенскай тытунёвай фабрыкі вось ужо каля дваццаці гадоў загадвае Любоў Іванаўна Вароніна. За гэты час яна дамаглася таго, што ўсе рабочыя фабрыкі сталі актыўнымі чытачамі. Летась ва ўсіх цэхах адбыліся прафсаюзныя сходы, на якіх ішла размова аб тым, як кніга дапамагае працаваць і адпачываць. І ўсе рабочыя, што выступалі на сходзе адзначылі добрую работу бібліятэкі.

Але, шчыра кажучы, у арганізацыі адпачынку і культурнага абслугоўвання рабочых і служачых ёсць яшчэ шмат сур'ёзных недахопаў. У некаторых культасветустановах, напрыклад, клубе камбіната будматэрыялаў, цагельнага завода № 4 горада Мінска, станцый Калінкавічы, Беразіна, масавыя мерапрыемствы праходзяць нецікава, у гуртках і калектывах мастацкай самадзейнасці тут мала людзей.

У апошнія гады ўсё большую папулярнасць заваёўвае турызм. У рэспубліцы працуюць 123 клубы турыстаў. На жаль, мы яшчэ мала ўдзяляем увагі гэтым клубам. І па сённяшні дзень ім не створаны ўмовы для нармальнай работы. У Мінску ёсць дванаццаць клубаў турыстаў. Усе яны знаходзяцца ў падвальных памяшканнях, не забяспечаны мінімальным абсталяваннем. Вельмі патрэбны майстэрні па рамонце спартыўнага і турысцкага інвентару, трэба, каб багацейшымі былі пракатныя пункты, якія павінны мець палаткі і іншыя неабходныя рэчы. Карацей кажучы, добра было б, каб выканкомы гарадскіх і раённых саветаў больш клапаціліся аб патрэбах шматтысячнай арміі аматараў падарожжаў.

На наш погляд, трэба ўпарадкаваць будаўніцтва ўстаноў культуры. Каб не было так: дзе густа, дзе пуста. Бо нават у Мінску мікраёны Зялёны Луг, Чыжоўка, Кальварыя не маюць ніводнага Дома культуры. Падобнае становішча і ў іншых гарадах рэспублікі. Вельмі мала яшчэ клубаў у саўгасах. У многіх з іх ёсць толькі чырвоныя куткі.

А вазьміце праблему кадраў. Колькі тут яшчэ трэба папрацаваць, каб ва ўстановах культуры былі кваліфікаваныя спецыялісты, добрыя арганізатары культурна-асветніцкай работы. Вядома, мы робім сёе-тое, каб выправіць становішча. Рэгулярна праводзім семінары, а сёлета ў кастрычніку каля сотні клубных работнікаў будуць займацца на месячных курсах Белсаўпрофа. Па рашэнні ВЦСПС у 1970—73 гг. будзе пабудавана спецыяльная курсавая база для падрыхтоўкі культасветработнікаў прафсаюзаў Беларусі.

Не так даўно на пасяджэнні прэзідыума Белсаўпрофа была заслухана справаздача Віцебскага абласнога савета прафсаюзаў аб тым, як установы культуры рыхтуюцца да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. Супрацоўнікі аддзела культурна-масавай работы Белсаўпрофа і Рэспубліканскага Дома мастацкай самадзейнасці выязджалі ва ўсе вобласці, каб на месцы дапамагчы лепш арганізаваць работу дамоў культуры, клубаў, бібліятэк, абагуліць станоўчы вопыт.

На дварэ—лета. Гэты строгі экзаменатар без скідак правярае ўменне прафаюзных культасветработнікаў рабіць адпачынак людзей цікавым і змястоўным, працаваць аператыўна, шырока абапірацца на актыў. Ад культасветработнікаў у многім залежыць, каб выхадныя дні сталі святочнымі днямі, каб у панядзелак людзі ішлі на работу бадзёрыя, з добрым настроем.

Сто фільмаў пра Ільіча

У гарадах і сёлах рэспублікі з вялікім поспехам праходзіць фестываль кінафільмаў, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна.

У кінатэатрах, палацах культуры і клубах дэманструюцца мастацкія кінакарціны «У пачатку стагоддзя», «Вернасць маці», «Сіні сшытак», «Пралог», «Ленін у Кастрычніку», «Ленін у 1918 годзе», «Першая Бастылія», «Ленін у Польшчы» і многія іншыя.

Палымянаму жыццю, кіпучай рэвалюцыйнай дзейнасці Ільіча прысвечаны таксама шматлікія хранікальна-дакументальныя і навукова-папулярныя стужкі.

Перад пачаткам сеансаў наладжваюцца гутаркі па ленінскай юбілейнай тэматыцы, арганізуюцца сустрэчы кінагледачоў з удзельнікамі кастрычніцкіх падзей, старымі бальшавікамі, ветэранамі грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, з Героямі Савецкага Саюза і Сацыялістычнай Працы.

За час юбілейнага фестывалю ў гарадах і сёлах рэспублікі будзе паказана больш ста кінафільмаў, прысвечаных Ільічу.

У БІБЛІЯТЭЦЫ, КЛУБЕ, ЧЫРВОНЫХ КУТКАХ

Бібліятэка Палаца культуры «Гомсельмаша». Над шырокімі на ўсю сцяну паліцамі — слова «Ленініяна». Тут сабраны творы У. І. Леніна, літаратура пра яго жыццё і рэвалюцыйную дзейнасць.

У гэтым прасторным светлым кутку заўсёды людна. Адны чытачы бяруць кнігі з паліц «Ленініяны» дадому, а другія ідуць з імі ў чытальную залу.

Вялікую аўдыторыю сабраў тэматычны вечар «Ленін з намі», які адбыўся ў Палацы культуры. Уважліва слухалі прысутныя ўспаміны старога бальшавіка, удзельніка грамадзянскай вайны Ермалая Восіпавіча Спірына пра незабыўныя дні Кастрычніцкай рэвалюцыі, і камсамольцаў 20-х гадоў, кандыдата эканамічных навук А. Лабанава.

Пасля былі паказаны дакументальныя кінастужкі і фрагменты з мастацкіх фільмаў пра У. І. Леніна. Закончыўся вечар канцэртам «Любімыя творы Ільіча», які далі артысты Гомельскай філармоніі.

Няма таго дня, каб у цэхах і аддзелах вялікага завода сельскагаспадарчага машынабудавання не праводзіліся лекцыі, даклады, гутаркі аб жыцці і дзейнасці правадыра працоўных усяго свету.

На заводзе створана 13 ленінскіх народных школ, а ў Палацы культуры працуе народны універсітэт «Вучыцца ў У. І. Леніна». Сіламі заводскіх літаратараў намечана падрыхтаваць зборнік аб справах і людзях прадпрыемства «З імем Леніна ў сэрцы».

В. СЯМЕНАЎ.

ДАРАГІ СІЛУЭТ

У дні падрыхтоўкі да ленінскага юбілею на мінскім механічным заводзе імя С. І. Вавілава асвоены выпуск пластмасавых памятных значкоў з сілуэтам правадыра. Адзін з іх памерам з дзвюхкапеечную манету, другі—трапецыяпадобнай формы. На значках—цісніёны барэльеф У. І. Леніна і даты 1870—1970.

Аўтары гэтых юбілейных сувеніраў—мастакі А. Шэйнерт і Б. Суслянкоў распрацавалі і зрабілі малюнкі, а вопытны гравёр І. Бурда перанёс іх на металічныя матрыцы.

Сёння вялікая партыя юбілейных ленінскіх сувеніраў адпраўлена ў культмагі многіх братніх рэспублік.

ШТО ТАБЕ ВЯДОМА ПРА БЕЛАРУСЬ?

«Што табе вядома пра Беларусь?»—на такую тэму правяло конкурс Таварыства польска-савецкай дружбы ў польскім горадзе Уроцлаве.

Конкурс уключаў дваццаць пытанняў па гісторыі, эканоміцы, культуры і мастацтве нашай рэспублікі.

Пасля падвядзення папярэдніх вынікаў адбыўся заключны тур для найбольш цікаўных і кемлівых. Пераможцы конкурсу былі ўзнагароджаны ілюстраванымі кнігамі пра Беларускую ССР.

ЛЮДЗІ З ПЛАНЕТЫ ЗЯМЛЯ

ШОСТЫ МІЖНАРОДНЫ КІНАФЕСТЫВАЛЬ 1969 МАСКВА

Сёння VI Маскоўскі міжнародны кінафестываль заканчвае сваю работу. Члены журы, якія два тыдні маўчалі, не выказвалі ніякіх эмоцый, нават, як звычайныя гледачы, нарэшце загавораць. Натуральна, што ўсім, хто сачыў за фестывалем, не кажучы пра ўдзельнікаў яго, вельмі цікава будзе пачуць імёны пераможцаў.

На фестывалі прадстаўлены былі фільмы розных краін і кантынентаў. Побач са старымі ўдзельнікамі Маскоўскіх фестываляў — кінематаграфістамі Польшчы, Італіі, Францыі і іншымі, выступалі і навічкі. Напрыклад, упершыню ўдзельнічала ў такім кінааглядзе Аўстралія. Яна прадставіла мастацкую стужку «2000 тыдняў».

Краіна за краінай прадставалі на экране фестывалю. Данія, Швецыя, Нарвегія, Венгрыя, Японія, Манголія, Францыя, ЗША...

Аб праблемах надзённых і хвалюючых гаварылі з экрана стваральнікі фільмаў. Гэтыя размовы працягваліся на прэс-канферэнцыях і ў асабістых гутарках.

У цэнтры ўвагі фестывалю ўвесь час была рэтраспектыва фільмаў пра У. І. Леніна.

Вось некаторыя выказванні аб гэтай падзеі нашых замежных гасцей:

Тадэвуш Ламніцкі, польскі артыст:

«Асабліва вялікае ўражанне зрабілі на мяне фільмы, уключаныя ў ленінскую рэтраспектыву. Гэтыя цудоўныя стужкі далі мне творчы зарад для будучай работы!».

Кійахіка Усіхара, японскі кінарэжысёр:

«З усіх фільмаў, якія я глядзеў у Маскве, мне больш за ўсё спадабаўся «Жывы Ленін». Незабыўныя гэтыя мінуты нібы непасрэдных сустрэч з вялікім чалавекам. Асабліва хвалюючыя сцэны, у якіх Ленін паказаны выступаючым перад народам».

Аднан Ахмед Рамхі, міністр культуры Іярданіі:

«Фільм «Ленін у Польшчы» адкрыў мне Леніна, яго асабістыя чалавечыя рысы. Максім Штраух, які вядзе ўвесь фільм на ўнутраным маналогу У. І. Леніна, выдатны акцёр».

Стэн Карлберг, прадзюсер з Швецыі:

«Мы збіраемся стварыць фільм аб знаходжанні Леніна ў Стакгольме. Спадзяюся, што набудзем усе фільмы пра Леніна, якія былі ўключаны ў рэтраспектыўны паказ...».

Сёлетні фестываль супаў з вельмі цікавымі, нават фантастычнымі падзеямі—высадкай першых людзей на Месяц. Таму натуральна, што асаблівую ўвагу прыцягнулі пазаконкурсныя фільмы, якія расказваюць пра пакарэнне космасу, — савецкі «Чацвёра на арбіце» і амерыканскі «Касмічны балет: гісторыя «Апалона-9».

Фестывальныя фільмы расказвалі пра людзей з планеты Зямля, пра іх мужнасць, любоў, талент, пра тое, колькі яны могуць зрабіць і як гэта хораша і адказна быць Чалавекам.

ЦЭНТРАЛЬНАЕ МЕСЦА Ў КНІГАРНІ

Пасля рамонту зноў гасцінна расчыніў свае дзверы Цэнтральны нотны магазін Мінска. Цяпер тут прасторна, светла, свабодны доступ да вучэбных дапаможнікаў, нот, клавіраў.

У магазіне сем аддзелаў, арганізаваны продаж грампласцінак з запісам твораў вядомых кампазітараў братніх рэспублік.

У беларускім аддзеле можна выбраць творы Я. Цікоцкага, Н. Сакалоўскага, А. Багатырова, М. Чуркіна, Р. Пукста, П. Падкавырава, Ул. Алоўнікава, Ю. Семяняні і іншых кампазітараў.

Цэнтральнае месца адведзена раздзелу «Музыка і Ленін». Тут заўсёды людна. На вітрыне—зборнікі музычных твораў, прысвечаных 100-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча.

Еўдакія ЛОСЬ

НЕ ЧАПАЙЦЕ МАІХ УШАЧАЎ, ПАНОВЕ!

АДКАЗ РЭЦЭНЗЕНТУ З МЮНХЕНСКАЙ РАДЫЁСТАНЦЫІ «СВАБОДА»

ПРАСЛАВУТАЯ мюнхенская радыёстанцыя «Свабода» даволі часта «цешыць» сваёй увагай беларускіх савецкіх пісьменнікаў. Амаль кожны, хто актыўна працуе ў нашай літаратуры, быў «заўважаны» служкамі гэтае ўстановы. Не так даўно «гонару» быць заўважанай мюнхенскімі «рэцэнзентамі» ўдастоілася і я: яны прысвяцілі цэлае даследаванне «нацыянальнай праблемнасці вершаў Еўдакіі Лось».

Я ведаю, хто знайшоў сабе брудны хлеб на радыёстанцыі «Свабода», у прыватнасці, на яе «беларускай філіі». Гэта тыя, што ў цяжкі для радзімы час здрадзілі ёй, сталі паслугачамі фашысцкіх катаў, усхвалялі ў сваіх газетках «зялезных салдат фюрара», дапамагалі фашысцкім акупантам нявечыць і нішчыць мой родны народ. І таму я, натуральна, як і кожны савецкі чалавек, не магла чакаць і не чакала ад іх нейкай аб'ектыўнай ацэнкі маёй сціплай працы на ніве беларускай паэзіі. І не ўзнікла б у мяне жадання спрачацца з мюнхенскімі «даследчыкамі», пісаць гэты адкрыты ліст, калі б не адна акалічнасць. Як кажуць у народзе: сабака брэша — вецер носіць. Або яшчэ: сабака і на месяц брэша. Аднак мяне да глыбіні душы абурыла тое, што яны, купленыя служкі «Свабоды», асмельваюцца займацца вершамі патрыятычнага плану.

Вядома, не мне самой меркаваць аб сваіх вершах, аб іх мастацкіх вартасцях. Адно ведаю пэўна: у вершах сваіх я ніколі не крывіла душой, заўсёды спявала і спяваю тое, што падказвала і падказвае мне маё сэрца. І самыя шчырыя песні мае — песні сацыялістычнай бацькаўшчыне, гераізму роднага народа, яго працавітасці, гасціннасці, неўміручасці, песні дружбы і еднасці між народамі, песні светлай камуністычнай будучыні.

Нічога гэтага, вядома, не заўважылі мае мюнхенскія «рэцэнзенты».

Сярод матываў маёй паэзіі яны вылучаюць адзін — нацыянальны. Але як вылучаюць? Напачатку яны, быццам зусім справядліва, знаходзяць у маіх вершах «элемент нацыянальнага патрыятызму, пачуццё кроўнай любасці да роднага краю, роднай мовы, родных традыцый...» Што ж, не адракаюся і не адракуся. Пісала і пісаць буду, пакуль жыву, песні роднай зямлі, ніколі не перастану захапляцца яе хараством, ганарыцца нашымі людзьмі і нашай сусветнай славай. Гэта са мной — назаўсёды, як назаўсёды са мной мая Радзіма, чаго служкам станцыі «Свабода» не дадзена зразумець. Але «аб'ектыўнасць» мюнхенскіх радыёкаментатараў адразу ж канчаецца, калі справа даходзіць да галоўнай думкі верша, да яго ідэйнай нагрузкі.

Вось яны бяруць мой верш «Людзьмі завёмся», змешчаны ў свой час у часопісе «Полымя». Зноў-такі, ім хапае «смеласці», каб сказаць, што верш гэты «ідэйна звязаны з 50-мі ўгодкамі БССР», каб прыгадаць маладога Янку Купалу з яго песняй-марай «А хто там ідзе?» Ім нават спадабаліся радкі з майго верша: «Нас неаднойчы пнуліся забіць». Але затое радкі: «Людзьмі завемся, родныя мае» і «Жывём як людзі ў свеце перамог» сталіся для іх як костка ў горле. Куды падзеўся «добразычлівы» тон рэцэнзентаў! «Дараваць» паэту такое прызнанне яны не могуць.

Выбачайце, панове, але хто просіць у вас гэтага даравання? Зрэшты, хто можа меркаваць аб нашым заваяваным шчасці, здабытым у цяжкім змаганні з ворагам, у слязах, крыві і пакутах? Можа вы з-пад сваёй мюнхенскай падваротні? Мы — вольныя гаспадары сваёй вольнай краіны, якая нядаўна адзначыла 50-годдзе сваёй новай гісторыі. Мы — сведкі і стваральнікі шчаслівай долі беларускага народа, нечуванага росквіту роднай Беларусі. І пра гэта натхнёна і ярка пішуць лепшыя нашы паэты.

Неяк на вечары ў клубе Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі выступіў адзін не вельмі дасведчаны турыст з далёкай краіны і выказаўся прыблізна так: «Добра, што нам паказалі Беларусь. А то ў нас многія лічаць, што Савецкі Саюз — гэта адна Масква». Тады ж і напісаўся ў мяне верш, у якім я паспрабавала растлумачыць гэтае «непаразуменне»:

...А ты прыглядзься лепш, дзівак,
не падвяла б цябе замежнасць...
З маленства ведае дзятва,
і гэта ўжо не перайначыш:
і Мінск — Масква,
і Пінск — Масква,
і нават сціплыя Ушачы!..

Гэты мой верш, які называецца «Госцю з Новай Зеландыі» і які змешчаны ў зборніку «Яснавокія мальвы», таксама прыйшоўся не па душы панам-даследчыкам. Асабліва не спадабаліся ім радкі аб нашай еднасці і роднасці з Масквой. Ім, гаротным, аж не па сабе стала, аж мову адабрала.

Што ж на гэта сказаць? Беларускі народ ганарыцца дружбай з вялікім рускім народам, з іншымі народамі нашай вялікай Радзімы. Ганарыцца і даражыць гэтай дружбай, бо яна — крыніца нашай сілы, нашай непераможнасці, зарука нашага сённяшняга шчасця і светлай будучыні. І дружба гэтая можа не падабацца толькі нашым ворагам. Вось і ўвесь мой адказ панам-рэцэнзентам.

Дарэчы, радкі пра нашу еднасць з Масквой у вершы «Госцю з Новай Зеландыі» ім падаліся ўвогуле незразумелымі. Чаму ж тады, панове, вы не цытуеце іншых маіх вершаў, дзе пачуцці роднасці з вялікім рускім народам, з Масквой, якая стала сімвалам дружбы народаў, выказаны з гранічнай яснасцю? Вось жа, поруч з вершам «Людзьмі завемся» ў «Полымі» быў надрукаваны і верш «Партызанская зямлянка», прысвечаны маім землякам-партызанам. У гады вайны на Ушаччыне быў партызанскі лагер, які называлі «другой Масквой»:

...Гаварылі ў атрадах: «Трава-мурава!»
Гаварылі: «Другая Масква!»

І канаючы нават на той мураве,
сумавалі па першай Маскве.

Дружбе беларусаў з рускімі прысвечаны і мой верш «З першым снегам» (друкаваўся ў газеце «Звязда» і на рускай мове ў часопісе «Неман»), дзе ёсць такія радкі:

Мурагі ў нас адны,
і снягі ў нас адны,
і адна ў нас, бадай што,
гаворка:
беларуская, руская...

Але гэтыя і іншыя вершы — дзе іх цытаваць служкам «Свабоды»!

Калі я думаю пра Маскву, я ўспамінаю словы Янкі Купалы: «Колькі, Масква, ты мне шчасця дала!» Услед за нашым вялікім песняром гэтыя словы паўторыць кожны беларус. Мы былі, ёсць і будзем непадзельныя, разам з Масквой, як былі разам у гады рэвалюцыі, грамадзянскай вайны, сацыялістычнага будаўніцтва, у гады, калі выганялі фашысцкіх акупантаў і іх прыслужнікаў з нашай свяшчэннай зямлі, у тым ліку і з маіх родных Ушачаў...

Дарэчы, пра Ушачы. Не чапайце Ушачаў, панове! Ужо сама гэтая назва — не для вас! На Ушаччыне і цяпер, праз дваццаць пяць гадоў, плачуць па забітых, па знятых з шыбеніц, па спаленых жывымі, па зацкаваных сабакамі. На Ушаччыне загінула ў гады вайны больш паловы насельніцтва, сярод іх — больш дваццаці чалавек маіх блізкіх і далёкіх сваякоў. Я сама дзяўчынкай не раз глядзела ў вочы смерці, а ў дні блакады 1944 года можа б і не выжыла, калі б не выратавальны прыход Савецкай Арміі.

Мы памятаем гэта — і не даруем ніколі!

І апошняе. Аўтарам даследавання «нацыянальнай праблемнасці» маіх вершаў быў не безвядомы С. Станкевіч, здраднік радзімы, былы бургамістр горада Барысава ў гады вайны, саўдзельнік гітлераўскіх злачынстваў на нашай зямлі. На яго руках — кроў загубленых ім беларусаў. І пасля гэтага ён асмельваецца гаварыць аб нацыянальнай годнасці беларускага народа, тлумачыць пачуцці любві да роднай зямлі ў творчасці нашых паэтаў і празаікаў!

Не чапайце маіх Ушачаў, пане каментатар мюнхенскай «Свабоды».

У Мінску на гастролях — Кіеўскі дзяржаўны тэатр аперэты. І лепшыя рэцэнзіі для кіеўскіх артыстаў — аншлагі. Сустрэчы кіяўлян з мінскімі гледачамі адбываюцца не толькі ў тэатры, але і на прадпрыемствах, ва ўстановах. Гэты здымак зроблены пасля заканчэння выступленняў артыстаў на Мінскім гадзіннікавым заводзе. Гаспадары з удзячнасцю ўручаюць гасцям памятныя сувеніры.

Фота Ул. КРУКА.

КОНКУРС імя Аляксандра ФАДЗЕЕВА

9 мая 1970 года ўсё прагрэсіўнае чалавецтва будзе адзначаць 25-годдзе Перамогі над фашысцкай Германіяй. Гэта найвялікшая дата гісторыі чалавецтва — дзень заканчэння Вялікай Айчыннай вайны савецкага народа супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, гістарычных бітваў Савецкай Арміі па разгроме гітлераўскай ваеннай машыны.

У гонар гэтай слаўнай гадавіны ў гісторыі нашай краіны ЦК ВЛКСМ і Саюз пісьменнікаў СССР праводзяць адкрыты літаратурны конкурс імя Аляксандра Фадзеева на лепшы празаічны і паэтычны твор (нарыс, апавяданне, аповесць, паэма, балада, цыкл вершаў) пра высокі патрыятызм савецкіх людзей, праяўлены ў дні Вялікай Айчыннай вайны на палях бітваў, у гераічнай працы ў тыле, а таксама пра нашага маладога сучасніка, які гатовы ў любую хвіліну стаць са зброяй у руках на абарону сваёй Радзімы — Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

На конкурс прымаюцца арыгінальныя, раней не апублікаваныя творы, прасякнутыя пафасам савецкага патрыятызму, інтэрнацыяналізму, веліччу подзвігу, савецкіх людзей, камсамольцаў і моладзі ў Вялікай Айчыннай вайне і ў нашы мірныя дні.

Рукапісы павінны быць памерам не больш паўтары аўтарскіх аркушаў для прозы і не больш 500 радкоў — для паэзіі. Творы нацыянальных аўтараў прымаюцца ў мастацкім перакладзе на рускую мову.

Для пераможцаў устаноўлены прэміі: дзве першыя — па 1000 рублёў кожная, дзве другія — па 500 рублёў і чатыры трэція — па 300 рублёў кожная.

Творы пераможцаў конкурсу, а таксама творы, адзначаныя журы конкурсу як лепшыя, будуць апублікаваны на старонках альманахаў і часопісаў — органаў СП СССР і ЦК ВЛКСМ, а таксама будуць выдадзены асобнымі выданнямі.

Апошні тэрмін падачы рукапісаў з паметкай «На конкурс» — 1 лютага 1970 года.

НОВЫЯ ТВОРЫ ДЛЯ НАРОДНАГА АРКЕСТРА

У гэты дзень, як заўсёды, у рэпетыцыйнай зале Дзяржаўнага народнага аркестра БССР гучалі цымбалы. На гэты раз беларускія музыканты давалі «пуцёўку ў жыццё» новым творам беларускіх кампазітараў. Слухачамі была рэпертуарная камісія Міністэрства культуры БССР.

Праслухоўванне пачалося з новага твора старэйшага кампазітара М. Аладава «Варыяцыі і фантазія» для народнага аркестра. Яўген Дзягцярык напісаў «Вальс-скерца», «Беларускую думку» — сола для цымбалаў з аркестрам (саліст заслужаны артыст БССР В. Бурковіч) напісаў Дзмітрый Камінскі. Цікавыя творы паказалі маладыя кампазітары. Была выканана «Мінская сюіта» для народнага аркестра ў 4-х частках Кіма Цесакова. Гэта першая спроба пяра кампазітара ў жанры сюіты для народнага аркестра.

Мікола Сірата толькі месяц назад здаў дзяржаўныя экзамены ў Беларускай кансерваторыі па класе баяна. У яго ўжо ёсць цыкл п'ес для баяна. Малады музыкант напісаў канцэрт для баяна з народным аркестрам, які ён уключыў у праграму дзяржаўных экзаменаў. Камісія дала высокую ацэнку гэтаму твору.

Міхаіл Трахтэнберг напісаў «Юбілейны» марш для аркестра народных інструментаў, Уладзімір Каняеў — урачыстую уверцюру «Слаўся, Расія», Ілья Чухман — «Беларускую танцавальную».

Гэтыя новыя творы ўвайшлі ў рэпертуар Дзяржаўнага народнага аркестра БССР.

М. РУБІНШТЭЙН.

Тэатр

Юрка ГАЎРУК

ГЭТА — ШЫЛЕР!

«МАРЫЯ СЦЮАРТ» У ТЭАТРЫ імя ЯКУБА КОЛАСА

Навошта плакаць?
Радавацца трэба
Са мной, што блізіцца канец
Маім пакутам горкім...

Ф. Шылер. «Марыя Сцюарт».

УПЕРШЫНЮ мне давялося бачыць «Марыю Сцюарт» Шылера на сцэне Малога тэатра ў Маскве ў канцы 1922 года. У той час я захапляўся рамантычнай паэзіяй і ад спектакля ў славутым сталічным тэатры чакаў чагосьці незвычайнага. Седзячы ці, дакладней, стоячы на галёрцы, я дзівіўся таму, што Малы тэатр быў зусім не малы, а вельмі вялікі. Унізе ў партэры народу было не густа, гэта была не прэм'ера, а пастаноўка шматгадовай даўнасці. З бурлівага, кіпучага жыцця паслярэвалюцыйнай Масквы я нібы папаў у гістарычны музей. Спакой. Халадок. Тое, што адбывалася на сцэне, ніколі асабліва не хвалявала. Я не помню, хто іграў Марыю, хто Елізавету, помню толькі вялізныя палатняныя дэкарацыі і прасторную, амаль пустую сцэну, на якой артысты пявучымі галасамі па чарзе вымаўлялі свой тэкст. Гэта быў не спектакль, насычаны падзеямі, а хутчэй мастацкае чытанне ў асобах, дагаранне некалі бліскучай традыцыі ігры словам, больш блізкай да французскіх класіцыстаў Карнэля альбо Расіна, чым да філосафа-рамантыка Фрыдрыха Шылера. Спектакль мне не спадабаўся.

У пачатку шасцідзесятых гадоў мне давялося ізноў пабачыць «Марыю Сцюарт» у выдатнай пастаноўцы Маскоўскага Мастацкага тэатра з А. Тарасавай у ролі Марыі і А. Сцяпанавай у ролі каралевы Елізаветы. Пастаўлены ў жанры псіхалагічнай драмы, спектакль рабіў моцнае ўражанне дакладнасцю ўсіх сваіх кампанентаў. Афармленне сцэны, вопраткі, грым адчаўлялі елізаветцінскую эпоху. Выразна чуваць было кожнае слова, нават калі яно вымаўлялася шэптам, — якасць, якой, на жаль, не прыдаюць належнага значэння некаторыя нашы тэатры. Паводзіны дзейных асоб строга адпавядалі сцэнічным задачам. Адчувалася глыбокае пранікненне ў задуму аўтара, у ідэйнае багацце п'есы. Канкрэтныя, па-майстэрску акрэсленыя характары, а вобраз хітрай «ультракрывавай» (азначэнне К. Маркса) каралевы Елізаветы — сапраўдны шэдэўр. Гэты яркі, змястоўны спектакль застаўся ў маім уяўленні, як своеасаблівы эталон.

Едучы у Віцебск паглядзець прэм'еру «Марыі Сцюарт», якой закрываў сёлетні сезон Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр імя Якуба Коласа, я баяўся, што ранейшыя ўражанні парушаць непасрэднасць успрымання, што гэта будзе звычайны спектакль, больш альбо менш удалы варыянт папярэдніх трактовак. І мне вельмі радасна, што страхі мае не спраўдзіліся. Новая пастаноўка тэатра імя Я. Коласа мае не толькі сваё арыгінальнае аблічча, а з'яўляецца даволі смелай спробай, вызваліўшыся ад бытавых драбніц, сканцэнтраваць увагу на трагедыйнай сутнасці п'есы.

Трагедыя «Марыя Сцюарт» многімі сваімі рысамі нагадвае трагедыю антычную.

Канфлікт дзвюх каралеў, англійскай і шатландскай, якія цягнуўся гадамі (Марыя Сцюарт прабыла ў няволі каля дваццаці год) бурна разгортваецца на працягу сутак. Раніцай 8 лютага 1587 года Марыю Сцюарт пакаралі смерцю.

Гэта трагічная развязка і падрыхтоўка да яе дазволілі Шылеру з вялікай сілай пераканання даць адказ на некаторыя важныя для яго маральна-этычныя праблемы. Не жыццё Марыі Сцюарт, поўнае прыгод і злачынстваў, цікавіць Шылера, а працэс прасвятлення яе свядомасці праз пакуты. Гордая красуня каралева, якая марыла аб'яднаць тры троны (шатландскі, англійскі і французскі), траціць усё. Перастаўшы быць каралевай, яна становіцца чалавекам. І ў гэтым сэнс трагедыі.

Паводле Арыстотэля трагедыя, абуджаючы ў гледачоў гнеў, страх, спагаду і іншыя моцныя пачуцці, узрушваючы, як бы ачышчае душу, выхоўвае і паляпшае натуру. Выклікаць «катарсіс» (ачышчэнне) — мэта і задача трагедыі. Такую задачу ставіў і Шылер.

Тэатр імя Я. Коласа, захоўваючы вернасць Шылеру ў галоўным, не прытрымліваўся аўтарскай кампазіцыі, а стварыў самастойны сцэнічны варыянт п'есы з улікам сучасных запатрабаванняў і акцёрскіх магчымасцей (рэжысёр А. Смелякоў). Пяціактовая п'еса зведзена ў дзве часткі, значна скарочаны тэкст, перастаўлены паасобныя сцэны. Трэба адзначыць, што ўсё гэта зроблена і прафесійна і з густам. Скарочаны інфармацыйныя мясціны і, асабліва, так званыя паэтычныя акрасы. Такая разгрузка дазволіла ўзмацніць актыўную лінію спектакля, напоўніць паўзы мімікай, жэстамі, жывымі праяўленнямі чалавечых характараў.

Варта адзначыць і станоўчыя якасці самога тэксту. Пераклад зроблены непасрэдна з арыгінала (перакладчык Васіль Сёмуха), добрай беларускай мовай і ў асноўным правільна перадае шылераўскі стыль. Вось прыклады.

Пакаёўка Марыі Сцюарт Маргарыта Керл расказвае, што яна ўбачыла ў ніжняй зале замка Фотрынгей:

Ўся зала ў чорным, і памост
у чорным,
І пасярэдзіне чарнее плаха,
А побач з ёй падушка,
і тапор
Блішчыць у змроку чорным...
А навокал
Стаіць натоўп ля эшафота і
Чакае крыважэрна пакарання...

Барон Берлі абвінавачвае французскага пасла Абепіна ў падтрыманні змоўшчыкаў і выправаджвае яго з Англіі (сціслы, актыўны дыялог):

Абепін. Ды ў чым віна мая?
Берлі. Калі віну
Я назаву, дык вызначыць
павінен
І кару.
Абепін. Лорд, правы пасла...
Берлі. Злачынца
Не абароняць.

Афармленне сцэнічнай пляцоўкі ў поўнай меры адпавядае жанру спектакля (мастак А. Салаўёў). У Шылера, як вядома, падзеі адбываюцца ў трох розных мясцінах — замак Фотрынгей, парк каля замка і Вестмінстэрскі палац. Мастак знайшоў арыгінальны спосаб усё гэта аб'яднаць. На сцэне справа і злева — змрочныя сцены замка з нізкімі скляпеністымі дзвярамі. Пасярэдзіне ў глыбіні — прыступкі, а над імі вялізныя дзверы-краты, якія можна падымаць і апускаць. Патрэбнае абсталяванне ўносіцца па ходу спектакля, канкрэтызуючы месца падзей. Славутая сустрэча дзвюх каралеў адбываецца не ў парку, а як бы на замкавым дворышчы: дзверы-краты падымаюцца ўверх і адкрываецца чыстае, светлае неба — сімвал свабоды. Замест заслоны на авансцэне ўстаноўлена на роліках высокая шырма з зубцамі, акаваная жалезам. Два стражнікі, неадменныя ўдзельнікі спектакля, ссоўваюць і рассоўваюць шырму пры перамене карцін. У шырме ёсць патайныя дзверы, якія таксама абыгрываюцца. Некаторыя выхады і сустрэчы вынесены на авансцэну. Дзея працягваецца і перад шырмай. Такім чынам ствараецца ўражанне як бы адзінства месца, падзеі сплятаюцца ў неразрыўны ланцуг.

Музычнае афармленне Б. Насоўскага з твораў розных кампазітараў строга падпарадкавана спектаклю. Трагедыя «Марыя Сцюарт» не патрабуе музычнага суправаджэння. Уключэнне музыкі ў дзею было б лішнім, а таму яна гучыць толькі пры пераменах, перад закрытай шырмай, і, цікавая сама па сабе, стварае належную атмасферу, падтрымлівае напружанасць чакання.

У спектаклі ёсць і сімволіка, і рамантычная загадкавасць, ёсць нечаканыя і вельмі трапныя знаходкі. Але ўсё гэта ў рамках трагедыйнага жанру і на рэальнай аснове.

Два стражнікі з натугай рассоўваюць вялізную груваструю шырму. На сцэне чатыры крэслы з гербамі і трон. Суровасць, няўтульнасць, холад мураў і чэрствасць душ. Павольна, адзін за адным, выходзяць лорды Кент, Берлі, Лейстэр і Шрусберы, кожны становіцца каля свайго крэсла. Велічна спускаецца каралева Елізавета, садзіцца на трон. Лорды садзяцца. «Чаго жадае мой народ, мілорды?» — пытае Елізавета. «Марыі Сцюарт галавы», — адказвае Берлі. Так пачынаецца спектакль.

Энгельс называе герояў Шылера «рупарамі» яго ідэй. Пры сцэнічным увасабленні шылераўскіх персанажаў ёсць небяспека збіцца на схему, звузіць характары празмернай лагізацыяй, адарваць іх ад жыцця. Артысты тэатра імя Я. Коласа, хто ў большай, хто ў меншай ступені абышлі гэту небяспеку.

Асабліва ўдаліся цэнтральныя вобразы і перш за ўсё вобраз злашчаснай шатландскай каралевы. Створаны Г. Маркінай вобраз Марыі Сцюарт і пераконвае сваёй праўдзівасцю і падымаецца да вяршынь трагедыйнага абагульнення.

Біяграфія Марыі Сцюарт шырока вядома, але адна справа ведаць біяграфію, другая — выбраць у ёй патрэбнае і арганічна зрабіць сваім. І справа не ў тым, што артыстка ўводзіць нешта новае ў гэты вобраз. Не адыходзячы ад шылераўскай трактоўкі, яна правільна расстаўляе акцэнты, чаруе шчырасцю, і гэтага даволі, каб прыкаваць увагу гледача.

У выкананні Г. Маркінай грэшная Марыя, забойца мужа, — жанчына ад прыроды добрая, далікатная, ёсць у ёй нешта дзіцячае. Бесклапотная, сапсаваная ўладай, тым, што ёй усё было дазволена, яна стала палітычнай зброяй у чужых руках і трапіла ў пастку. Яна шукае ратунку, увесь час змагаецца за жыццё, і, нават пераканаўшыся ў непазбежнасці гібелі, ідзе паміраць не як ахвяра, а з высока паднятай галавой.

Уразаецца ў памяць эпізод сустрэчы Марыі з Елізаветай. Спадзяючыся на літасць, Марыя цярпліва слухае злосныя папрокі «сястры-каралевы». Яна гатова скарыцца, але, калі тая зняважыла ў ёй запаветнае, закранула яе жаночы гонар, назваўшы «агульнаю для ўсіх», гнеў і крыўда прарваліся са страшнай сілай. Перад гледачом паўстала на момант ранейшая Марыя, Марыя-ўладарка, самаўпэўненая і запальчывая да шаленства. Гэта быў яе апошні бунт, крык смяротніцы, удар бізуном па самалюбству лютага ворага.

Глыбока хвалююць фінальныя сцэны. За жалобным сталом Марыя развітваецца са сваімі слугамі, завяшчае ім сваю маёмасць, суцяшае іх, поўная любві і ласкі.

Два стражнікі расчыняюць у падлозе люк. У белым плаці, у праменнях пражэктараў, з прасвятлёным тварам павольна спускаецца яна ўніз і знікае, як прывід.

Выступаючы супраць феадальнай рэакцыі, Шылер не менш рашуча зрывае маску і з «залатога веку» Елізаветы Цюдар. Тыраны мяняюцца, тыранія застаецца.

Вобраз Елізаветы самы складаны ў п'есе. Каварная, энергічная, яна выкарыстоўвае ўсе сродкі, каб паказаць сябе лепшай, чым ёсць у сапраўднасці. Нават застаючыся адна са сваімі думкамі, яна прабуе прыкідвацца. Жорсткасць прыкрывае інтарэсамі дзяржавы, несправядлівасць — законам, распусту — каралеўскім правам. Зліць, не ўпадаючы ў шарж, гэтыя супярэчлівыя якасці — задача нялёгкая.

Ролю Елізаветы выконваюць Е. Мацісава і З. Канапелька. Абедзве артысткі з добрым стараннем даносяць трагедыйныя функцыі гэтага вобраза, надаючы яму, кожная па-свойму, тыя альбо іншыя характэрныя рысы.

Е. Мацісава іграе тонка, асцярожна, умее стрымліваць сябе. Падціснутыя губы, пранізлівы позірк, пагардлівая ўсмешка. Фанабэрыстая, бессардэчная Елізавета ў выкананні Мацісавай упіваецца сваёй веліччу, натхняе на злачынствы іншых, а сама застаецца ў баку.

З. Канапелька некалькі спрашчае вобраз, іграе тэмпераментна, кантрастна, з націскам у выйгрышных мясцінах.

Елізавета знішчыла сваю суперніцу. Юрыдычнай віны ў яе няма, але ёсць віна большая — бесчалавечнасць.

Адпавядае задачам спектакля і найбліжэйшае акружэнне Елізаветы — яе дзяржаўныя памочнікі. Гэта як бы скульптурныя партрэты ў руху. Пышнае грубаватае адзенне, голеныя твары. Што ні твар — то характар, мастацкая тыпізацыя. Маўклівы граф Кент, з нахабнай ухмылкай і ледзяным сэрцам (Я. Буракоў). Лорд скарбнік барон Берлі, арганізатар пакарання Марыі, галоўны дарадчык Елізаветы — бяздушны чалавек з каменным тварам, упэўнены ў сваёй сіле (Ф. Шмакаў). Граф Лейстэр — фаварыт Елізаветы, кар'ерыст і двурушнік, тайны прыхільнік Марыі. А. Шэлег у ролі Лейстэра як бы выварочвае нутро гэтага інтрыгана-баязліўца. На рэдкасць выразная міміка і трапны жэст. Вярхоўны суддзя па справах гонару стары граф Шрусберы — памяркоўны мудры палітык, які прабуе заступіцца за Марыю і смела гаворыць праўду Елізавеце ў вочы. Ролю Шрусберы выконваюць М. Звяздачотаў і Б. Левін. Цяжка аддаць каму-небудзь з іх перавагу. М. Звяздачотаў стварае вобраз мужнага змагара за справядлівасць. Быць сумленным для яго важней за ўсё. У Б. Левіна больш арыстакратызму, мяккасці і бездакорная дыкцыя.

Суровы Полет, ахоўнік замка Фотрынгей (А. Трус), у спектаклі раскрываецца не адразу. Робячы вобыск у пакоях Марыі, ён гнеўна асуджае яе за разбэшчанасць і былыя злачынствы. І толькі пазней высвятляецца, што пад знадворнай грубасцю ў яго рыцарскае сэрца і добрая душа.

Юны Морцімер, пляменнік Полета, уведзены ў трагедыю для большага завастрэння сюжэта, — персанаж чыста шылераўскі. Вярнуўшыся з Францыі з мэтай вызваліць Марыю, ён гатовы пайсці на любую рызыку. В. Кацельнікаў у ролі Морцімера здымае з яго рамантычны арэол героя, і гэта правільна, Агент папістаў Морцімер з езуіцкай хітрасцю заваёўвае давер Елізаветы. Закахаўшыся ў Марыю, ён за свае паслугі бессаромна патрабуе ад яе ўзаемнасці. Жывёльны запал бунтара-авантурыста выклікае ў Марыі страх і агіду. «Насілле — тут, а там чакае смерць» — з горыччу скардзіцца яна сваёй карміліцы. Запамінаюцца вочы Морцімера, вялікія, шалёныя, бліскучыя. Вельмі эфектна паказана ў спектаклі яго самагубства.

Назаву яшчэ некалькі персанажаў п'есы, кожны з якіх на сваім месцы. Граф Абепін, французскі пасол, у доме якога збіраюцца змоўшчыкі, вытанчаны, спрактыкаваны ў інтрыгах дыпламат (С. Казлоў). Надзвычайны пасол Францыі галантны граф Бельеўр, які прыехаў сватаць Елізавету за французскага прынца (Г. Валчок). Ролю Ганны Кенедзі, карміліцы Марыі, выконваюць А. Радзялоўская і А. Лагоўская. Два розныя, але аднолькава праўдзівыя выяўленні вернасці і гора. Урачыста і проста праводзіць сцэну споведзі святара Мельвіль, былы дварэцкі Марыі (С. Кохан).

Выбіваецца з трагедыйнага ансамбля хіба што толькі Вільям Дэвісан, дзяржаўны сакратар (І. Матусевіч). Не ведаю, чый тут пралік, рэжысуры ці акцёра. Апрануты ва ўбогую шэрую безрукаўку, ён больш падобен на лонданскага рамесніка, чым на асобу блізкую да каралевы. Разгублены, баязлівы Дэвісан ужо з самага пачатку трымае сябе як ахвяра каварства Елізаветы. Мне думаецца, было б лепш зрабіць упор не на слабасць, а на яго службовую добрасумленнасць.

У 1925 годзе ў Маскве мне даводзілася часта бываць на рэпетыцыях Беларускай студыі, выпускнікі якой склалі асноўнае ядро будучага тэатра імя Якуба Коласа. Гэта была пара юнацкіх захапленняў, творчых пошукаў, бязмежнай веры ў высокае прызначэнне мастацтва. Шмат гадоў мінула з таго часу. Хлопцы і дзяўчаты сталі народнымі артыстамі, многіх ужо няма, на змену прыходзіць новае пакаленне. Радуе тое, што коласаўскі тэатр не гоніцца за лёгкім поспехам. Апошнія пастаноўкі, такія як «Шостае ліпеня» М. Шатрова, «Бацькаўшчына» К. Чорнага, «Варшаўская мелодыя» Л. Зорына, «Клоп» Маякоўскага сведчаць аб добрым гусце і высокай культуры тэатра. Удалая пастаноўка «Марыі Сцюарт» яшчэ адзін гэтаму доказ.

Дванаццаць гадоў працуе ў Дзяржаўным народным аркестры БССР Анатоль Курмакін. Яго выканаўчае майстэрства на балалайцы-кантрабасе не мае патрэбы ў каментарыях. Дзякуючы цудоўнай аркестроўцы, якой ён валодае дасканала, рэпертуар народнага аркестра ўзбагаціўся яго пералажэннем «Класічнай сімфоніі» С. Пракоф'ева і цэлым радам іншых каларытных твораў славутых аўтараў.

Але ёсць у Анатоля яшчэ адна любімая справа — радыё. З-пад яго ўмелых, чулых рук музыканта выйшла багата вынаходліва зробленых радыёпрыёмнікаў, асцылографаў, магнітафонаў і іншай радыёапаратуры.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

УСЕСАЮЗНЫ АГЛЯД ПАРКАЎ

СВЯТЛО І ЦЕНІ

Слуцкі гарадскі парк не раўня, скажам, нясвіжскаму з яго багатай флорай, з возерам і старажытным замкам. Тут усё больш сціпла. Ды і ўзрост Слуцкага парку юнацкі — яму дваццаць пяць гадоў. Але і ў ім ужо высока вышугалі таполі, акацыі. Каштоўных парод дрэў — каштанаў, ліп, клёна — мала. Садзілі парк у першыя пасляваенныя гады, на скорую руку, бессістэмна. І калі паркі прынята называць «усмешкай горада», то слуцкая «ўсмешка» доўга была сумнаватай: акрамя дрэў і двух-трох прымітыўных атракцыёнаў у парку нічога не было. Архітэктары, будаўнікі, мастакі сюды амаль не заглядвалі.

Цяпер не тое. Узяць хоць бы арку пры ўваходзе з боку вуліцы імя Леніна. Яна сучасная, лёгкая і велічная. Аўтар праекта — мясцовы інжынер-будаўнік М. Савасцюк. Удала ўпісаўся ў зялёнае ўбранне парку і тэатр «Дружба» з глядзельнай залай на шэсцьсот месц і сцэнай, на якой могуць выступаць любыя эстрадныя і тэатральныя калектывы. У апошні час з'явіліся і заасфальтаваныя дарожкі. Карацей, добрых змен нямала.

Але як працуе парк — самая масавая ўстанова культуры? Якія мерапрыемствы тут праводзяцца? Зойдзем сюды, напрыклад, у суботу...

...Падлічана, што ў выхадныя дні парк наведвае ў сярэднім восем-дзесяць тысяч чалавек. Адны ідуць у чытальню, каб пасядзець у цішыні над газетай, кнігай, другія запаўняюць більярдную. Многія прыходзяць, каб проста пасядзець на лаўках і падыхаць водарам акацый. Кірмашовай стракатасцю касцюмаў, сукенак сустракае пляцоўка, дзе размясціліся атракцыёны: кола агляду, віражныя самалёты, арэлі, каруселі. Гэта — для дарослых. Не забыты і дзеці. Для іх ёсць маленькія арэлі, кола сустрэч, «алені-скакуны», «конікі», каруселі, спартыўная пляцоўка. І самае галоўнае — кінатэатр «Малютка», дзе за пяць капеек можна паўгадзіны глядзець каляровыя мультфільмы.

З чым жа яшчэ выходзіць на Усесаюзны агляд гарадскі парк? Чым радуе случчан?

Вядома, чалавеку аднаго чыстага паветра і шапацення лісцяў над галавой мала. Мала яму і атракцыённай размінкі. Патрэбна сёе-тое і для сэрца, і для розуму. Вось тут бы і «ўзяць слова» тэатру. А што ў ім прапануюць? Часцей за ўсё вячэрнія кінасеансы. У чэрвені выступаў калектыў Львоўскага абласнога музычна-драматычнага тэатра, які паказваў «Кацярыну» і «Цыганку Азу», разы са два на падмостках з'яўляліся сталічныя эстрадныя калектывы. Напярэдадні 25-годдзя вызвалення горада ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў адбыўся агульнагарадскі ўрачысты вечар, на якім выступалі ўдзельнікі баёў за горад, самадзейныя артысты. Нічога не скажаш, слухаць іх было цікава і хвалююча.

На жаль, гэта і ўсё. Работнікі парку не могуць пахваліцца разнастайнасцю тэматычных вечароў, выставак, сустрэч з цікавымі людзьмі, з ветэранамі рэвалюцыі і грамадзянскай вайны.

Незанятая нічым моладзь ідзе на танцпляцоўку. Мы не супраць гэтага. Але калі на танцпляцоўку глядзяць толькі як на прыбытковае месца (у асобныя вечары каса прадае да дзвюх тысяч білетаў!), калі забываюць пра выхаваўчы, эстэтычны бок справы, танцы нярэдка пераўтвараюцца ў таўкучку, у месца, дзе сваволяць выпівохі і хуліганы.

— Мы самі баімся туды заходзіць, — гаворыць інструктар парку Соф'я Шапіра. — Што могуць зрабіць чацвёра-пяцёра дружыннікаў з такой масай?

— А навошта прадаваць столькі білетаў?

— У нас план, трэба ж яго выконваць.

Трывожыць гараджан і другое. Музыканты эстраднага аркестра вельмі часта бываюць «пад мухай», іграюць што каму ўздумаецца. Два буфецікі з віном непадалёку ад танцпляцоўкі не закрываюцца цэлы вечар. Маладыя хлопцы прама з пляшкі жлукцяць віно і шыбуюць на танцы.

А хіба можна лічыць нармальным, што дзіцячыя атракцыёны размешчаны каля двух буфетаў, дзе бойка гандлююць віном і гарэлкай, адкуль часта вывальваюцца п'яныя забулдыгі. Дзеці бачаць непрыстойныя сцэны, чуюць практыкаванні ў «прыгожай» славеснасці... Мабыць, варта гэтыя павільёны з вывескамі «кафэ» (там ніколі кофе і звання не было) аднесці далей ад дзіцячай пляцоўкі, больш строга сачыць за продажам спіртных напіткаў.

Тым не менш, як заявіў нядаўна дырэктар гархарчпрамгандлю Б. Аджаеў, у бліжэйшым будучым мяркуецца пабудаваць у парку рэстаран-хату ў народным стылі, дзе наведвальнікі будуць адчуваць сябе, як у старасвецкай карчме. Маўляў, цяпер на такія рэстараны мода. Што ж, гораду патрэбен рэстаран. Але навошта яго ставіць у парку, дзе і без таго цесна?

Доўгі час дырэктарам парку быў нехта Дубовік, чалавек грубы, без спецыяльнай падрыхтоўкі. Цяпер тут новае кіраўніцтва. Ёсць падставы меркаваць, што недаробкі і ўпушчэнні, якія дасталіся ад папярэдніка будуць выпраўлены. А недаробак нямала. Два гады чакаюць мантажу дзіцячыя электрамабілі, за якія заплочана больш дзвюх тысяч рублёў і якія маглі б прынесці не толькі радасць дзецям, а і немалую выручку. Непачаты край работы ў эстэтычна-культурным выхаванні наведвальнікаў.

Няма пакуль што ў парку масавіка. Раней тут быў чалавек, які ўсе свае абавязкі бачыў у тым, каб аб'явіць чарговы танец — на большае не хапала «пораху». Між тым, прафесія масавіка патрабуе разнабаковых навыкаў і здольнасцей, умення быць, як кажуць, душой вечара.

Для гараджаніна парк — своеасаблівае акно ў прыроду, у той свет зеляніны, птушынага спеву, чыстага паветра, які знаходзіцца далёка ад яго дома і куды не так проста дабрацца. Акно ў культуру. І добра, калі гэтае акно не пакрыта пылам шэрасці і суму.

М. КУТНЯВЕЦКІ.

г. Слуцк.

З пошты ліма

ЧАМУ НАМ ЗАХАЦЕЛАСЯ НАПІСАЦЬ...

Зусім нядаўна ў Барысаве пабываў маладзёжны ансамбль Беларускай дзяржаўнай філармоніі «Глобус». Для нас выступленне гэтага ансамбля было не проста радаснай падзеяй, але і адкрыццём.

Неяк мы прызвычаіліся ўжо да даволі сумных і, няхай не крыўдзяцца таварышы, якія пабывалі ў нас, даволі шэрых, як дзве кроплі вады падобных па форме і змесце, праграм. Мы зусім не супраць такіх, стаўшых ужо «класічнымі» праграм, мы супраць аднастайнасці. Асабліва крыўдна бывае, калі са сцэны павявае абыякавасцю, калі адчуваецца, што артыстам ужо даўно надакучылі выступленні. Можа мы ніколі і не напісалі б пра гэта, але вось пагледзелі выступленні юнакоў і дзяўчат з ансамбля «Глобус» і зразумелі, што не можам маўчаць... Калі сутыкаешся з сапраўдным мастацтвам, міжволі па ім вымяраеш тое, што давялося ўбачыць раней і, вядома, тое, што робіш сам.

Мастацтва артыстаў «Глобуса» нас літаральна захапіла. Кіраўнік ансамбля Генадзь Юдзеніч, які выступаў і як артыст, здзівіў і ўзрадаваў нас сталасцю мастацкага мыслення, вобразнасцю рэжысёрскіх прыёмаў — у самых мудрагелістых і самых простых руках артыстаў чытаецца думка, усё працуе на змест. Няма «выдаткаў», якія, здавалася б, маглі быць у такой складанай «аркестроўцы» спектакля. Мы, вядома, не крытыкі, не спецыялісты, каб дастаткова прафесійна гаварыць аб спецыфічных праблемах гэтага тэатра, але нам здаецца, што цікавы і арыгінальны талент Генадзя Юдзеніча, безумоўна, мог бы стаць тэмай вялікай і сур'ёзнай размовы.

Уразіла нас універсальнасць артыстаў. Кожны ўмее спяваць, танцаваць, валодае нялёгкім майстэрствам мімаў, пластыкай. У надзвычай дынамічным рытме спектакля — кожны нумар з'яўляецца нібы працягам папярэдняга — усё да дробязі прадумана. Але гэта — пра форму. Што ж датычыць зместу, дык тут трэба сказаць пра высокі грамадзянскі пафас, якім прасякнуты спектакль.

Зразумела, тэатр, якім бы ён ні быў, хай сабе і эстрадны, — гэта рэпертуар. І тут трупа «Глобуса» вядзе плённы творчы пошук. Па-першае, артысты ствараюць разнастайную праграму — ад жартоўных і сатырычных сцэнак на актуальную тэматыку да вострa драматычнага роздуму пра лёс чалавека. Так, у гэтым ёсць пэўная калейдаскапічнасць, але імклівы і захапляючы тэмп спектакля ўладна вядзе глядзельную залу ад настрою да настрою. І гэта заслуга рэжысёра і артыстаў, якія свядома вучаць нас бачыць усю складанасць жыцця, дзе смешнае і драматычнае бывае ўзаемазвязаным. Таму аўдыторыя аднолькава шчыра рэагуе і на фельетонны жарт, і на палітычную сатыру, і на эпізоды, прасякнутыя драматызмам пачуццяў. Сапраўды, немагчыма без слёз глядзець сцэнку «Тэлефонная размова», і ў нянавісці сціскаюцца кулакі, калі ідзе расказ пра Гарсіа Лорку...

І пра што нам вельмі хочацца сказаць яшчэ — гэта пра назву ансамбля. Мы даведаліся, што раней імя яго было «Скамарох». І гэта вельмі дакладна перадавала жанравую спецыфіку калектыву. У тым, што яны робяць, ёсць нешта ад народных блазенскіх прадстаўленняў, ад тэатра плошчаў і вуліц, ад тэатра, які ідзе з самай глыбіні, з самага сэрца народа. Чаму б не застацца яму «Скамарохам», не ездзіць пад гэтай назвай па нашай рэспубліцы, краіне і не радаваць гледачоў высокім мастацтвам?

Мы пазнаёміліся з новым таленавітым калектывам энтузіястаў, творчых аднадумцаў. І нам хочацца пажадаць яму шчаслівай дарогі. Мы будзем сачыць за ростам і росквітам гэтага калектыву, радавацца яго поспехам. І нам ужо радасна быць яго «балельшчыкамі» і паклоннікамі.

Сурэн МІРЗАЯН,
мастак-канструктар завода гідраапаратуры, мастак народнага тэатра.
Барыс РАСКІН,
слесар завода гідраапаратуры, артыст народнага тэатра.
Генадзь ПРЫВАЛАЎ,
дырэктар Дома культуры, артыст народнага тэатра.

г. Барысаў.

У майстэрнях мастакоў

КАМЕРТОН ТВОРЧАСЦІ

Сёння ў мастацтве ўсё больш актыўна заяўляе пра сябе пакаленне, чыё дзяцінства было апалена вайной. Да гэтага пакалення належыць і віцебскі мастак Яўген Ясвін.

Не так ужо і багата часу прайшло з тае пары, як ён пачаў працаваць самастойна, але зроблена нямала. У апошнія гады на многіх абласных мастацкіх выстаўках Я. Ясвін паказаў новыя жывапісныя палотны.

Можна сказаць, што ўражанні дзяцінства — камертон яго творчасці. У мастака пераважаюць творы, тэматычна звязаныя з выпрабаваннямі Вялікай Айчыннай вайны.

Парасткі творчай індывідуальнасці мастака былі відны ўжо ў яго трыпціху «Жанчыны», які расказвае пра жыццё і перажыванні людзей, чый лёс зітаваны з лёсам Радзімы.

...Мірнае жніво перадваенных гадоў. Дрыготкае марыва спякоты разліваецца па зямлі. Маладыя жанчыны адпачываюць. Адна корміць дзіця, другая прагна п'е ваду са збана. Чыстыя, амаль пастэльныя фарбы. Добра арганізаваная рытміка малюнка, лёгкага і плаўнага.

Кантрастам глядзіцца другая частка — на зямлі, апаленай зарывам вайны, дзве фігуры: жанчына падымае зброю забітага байца. У гэтай частцы трыпціха вобразы здаюцца мне недастаткова характарызаванымі. А між тым, якраз у дасціпным пранікненні ў псіхалогію вобраза, у душэўны стан персанажа — сутнасць даравання Я. Ясвіна. Таму, можа, не варта было яму ў гэтай частцы імкнуцца да сімвалізацыі: эпічнае абагульненне — не самамэта, а вынік паглыблення ў сутнасць адлюстроўваемай падзеі.

А вось у трэцяй частцы трыпціха «З работы», дзе мастак здолеў расказаць пра ўнутраны свет сваіх персанажаў, яго напаткала сапраўдная ўдача.

...Група жанчын вяртаецца з сенажаці. Прыпыніліся. Перад імі — кветкі. Кветкамі буйна параслі магілы салдат, што загінулі на вайне. Вострыя характарыстыкі персанажаў прымушаюць гледача актыўна суперажываць з героямі твора.

Я. Ясвін імкнецца паказваць найбольш трагічныя аспекты вайны. Гэта відаць і ў другой частцы трыпціха «Жанчыны», і ў палатне «Апошняя граната», і ў карціне «Восень». Стварае мастак і светлыя, лятуценныя вобразы, як напрыклад, у нядаўніх карцінах «Сяброўкі» і «Чайкі». Але ўражанні дзяцінства не даюць спакою, шукаюць увасаблення ў найбольш дакладных і дасканалых вобразах.

Палатно «Бежанцы». Тут мастаку ўдалося раскрыць не толькі трагізм падзей першых дзён вайны, не толькі перажыванні бездапаможных жанчын і дзяцей на суровай дарозе страт, але і падкрэсліць нязгасную прагу да жыцця.

Калі знаёмішся з творамі Я. Ясвіна ў яго майстэрні і на мастацкіх выстаўках, пераконваешся, што ён адыходзіць ад статычнасці кампазіцый, робіць іх больш экспрэсіўнымі, імкнецца расказаць пра герояў мовай свайго сэрца.

Г. ЛЕБЕДЗЕЎ.

Віцебск.

Дні польскай літаратуры ў Беларусі

МАЕ БРАТЫ, МАЕ СУСЕДЗІ, СВАБОДНЫ, НОВЫ ПОЛЬСКІ ЛЮД! НЯХАЙ ЖА ПЕСНЯЙ ЗВОНКАЙ МЕДЗІ КРАСУЕ НАША ДРУЖБА ТУТ!

Якуб Колас

POLSKA AGENCJA INTERPRESS для ЛіМа

Януш ВІЛЬГЕЛЬМІ

СТАЛАСЦЬ

СЁННЯШНІ свет — грозны і падзелены. Менавіта такім ён штодзённа глядзіць на нас з экранаў тэлевізараў, гаворыць з намі галасамі радыёкаментатараў, моўчкі крычыць загалоўкамі газет. Трупы ва В'етнаме, трупы ў Нігерыі, трупы ў Конга, трупы ў Інданезіі. А да ўсяго гэтага — заўсёдны ўспамін пра мінулае. Пра мільёны замардаваных, забітых, спаленых у крэматорыях. І заўсёдны клопат і непакой пра будучыню — пра небяспеку вялікага канфлікту, які можа ахапіць зямны шар смяротным вынішчальным агнём, пра небяспеку малых, рэгіянальных канфліктаў. З гэтага свету не ўцячэш. Можна адкласці газеты, можна выключыць тэлевізар альбо радыёпрыёмнік, але ён, наш грозны і падзелены свет, будзе з намі.

І усё ж мы жывём. Наша воля да свядомага жыцця і дзейнасці не зламана. Мы не толькі жывём, але і распараджаемся сваім лёсам, нашым агульным лёсам цяпер і ў будучым.

Што нас ад гэтага бароніць? Прызвычаенасць? Будзённасць працоўнай занятасці і абавязкаў? Наіўная ўпэўненасць, што, як бы там ні было, а «польска весь спакойна»? Не толькі...

Бароніць нас глыбока ўкаранёная ў кожным з нас вера, што мы зможам супрацьстаяць усялякім небяспекам сілай сваёй працы, сваёй еднасці, свайго палітычнага розуму, што мы здолеем супрацьстаяць і як народ, непарушна звязаны з садружнасцю сацыялістычных краін, з садружнасцю — і гэта галоўнае — народаў Савецкага Саюза. Бароніць нас вера, што гэты грозны і падзелены свет не раздушыць і не растопча нас, што мы знойдзем у ім трывалае месца. Мы верым, што зможам прыкласці ўсе нашы аб'ектыўныя магчымасці на тое, каб калі-небудзь свет страціў, нарэшце, і сваю пагрозлівасць, і свае нябеспечныя выбухам падзелы, — каб свет стаў сацыялістычным.

Гэтая вера ў будучыню напярэдадні другой чвэрці стагоддзя Народнай Польшчы — самы каштоўны набытак нашага народа. Яна яднае нас, прымушае думаць аб калектывізме, схіляе да пачынанняў, якія служаць агульнаму шчасцю, — нашаму шчасцю, палякаў сённяшніх, і шчасцю тых палякаў, якія народзяцца, палякаў будучыні. Таму для польскай думкі ва ўсіх яе гуманістычных праявах няма справы больш пільнай і больш адказнай, няма больш высокага абавязку, чым умацоўваць гэтую веру, абараняць яе ад абыякавасці, раўнадушша.

Польская літаратура з'яўляецца часткай польскай думкі і, значыць, і для яе няма справы больш пільнай, няма абавязку больш адказнага і пачэснага, чым гэтая справа і гэты абавязак.

Гэты абавязак не выканаеш ні крытычным адмаўленнем, ні пафасным аптымізмам. Такая літаратура дае не толькі фальшывы, але і шкодны вобраз свету. Яна ўсыпляе. Літаратура, якая сур'ёзна падыходзіць да свайго грамадскага абавязку, павінна прадстаўляць свет як задачу, якая патрабуе агульнай працы, агульнай рызыкі і агульнай веры, як задачу, якая яднае і падтрымлівае кожную асобу і ўсё грамадства. У гэтым кірунку развіваліся ўсе самыя высокія традыцыі польскай літаратуры. Наша сённяшняя літаратура ганарыцца гэтай высакароднай традыцыяй.

Пра чалавека гавораць — «партыйны». Часам сэнс гэтага прыметніка для ўсіх відавочны. Калі мы, напрыклад, чуем словы «партыйны дзеяч», дык сэнс гэтых слоў разумее кожны. А што азначаюць словы «партыйны пісьменнік»? Што азначае гэты самы прыметнік, аднесены да чалавека, прафесійная дзейнасць якога такая індывідуальная, асабістая, нават адзіная ў сваім родзе?

Ён азначае, што партыйны пісьменнік павінен мець большае, чым іншыя, ўсведамленне грамадскага прызначэння сваёй працы і, значыць, усведамленне вынікаў гэтай працы. Не толькі і нават не перш за ўсё прыналежнасць да партыі вызначае ў літаратуры партыйнасць. Справа ў тым, каб служыць сваёй працай у літаратуры тым жа ідэалам, якім служыць і партыя — служыць народу, сацыялізму, іх непадзельнаму саюзу. У Польскай аб'яднанай рабочай партыі — шмат пісьменнікаў. Яны аб'ядналіся ў партыі для таго, каб служыць радзіме, змагацца за такую Польшчу, пра якую марылі Міцкевіч і Жаромскі.

Што яшчэ азначае быць партыйным пісьменнікам? Гэта значыць — разумець сваю адказнасць перад народам і часам. Павінна быць натуральным пачуццё адказнасці за слова, за вобраз, за настрой, з якімі пісьменнік звяртаецца да сотняў і тысяч чытачоў. Індывідуальнасць творцы — самы вялікі скарб, без якога няма літаратуры, як і любога віду мастацтва. Чым большая і мацнейшая яна, чым больш непаўторная, тым большая і адказнасць.

Сёння, у дні святкавання 25-годдзя Народнай Польшчы, наша літаратура гэта вельмі добра разумее. Літаратура Польскай Народнай Рэспублікі — сталая. І менавіта гэтая сталасць абяцае нямала каштоўных мастацкіх твораў. Твораў, якія адлюстроўваюць змест і сэнс жыцця сучаснай Польшчы, твораў, якія ўзбагацяць агульначалавечую сацыялістычную культуру, твораў, якія паслужаць вялікай справе ўмацавання дружбы паміж народамі.

Для ўдзелу ў Днях польскай літаратуры ў Беларусі ў Мінск прыехала дэлегацыя літаратараў братняй краіны. У яе складзе—празаікі Леан Вантула (кіраўнік дэлегацыі), Ян Пешхала, Соф'я Быстшыцка, Анна Маркава, Фларыян Няўважны і паэт Генрык Гаворскі. Разам з імі прыбыў ваенны аташэ пасольства ПНР у Маскве, брыгадны генерал Вацлаў Ягас з жонкай.

У першы дзень свайго знаходжання ў сталіцы Беларусі польскія госці былі прыняты ў Беларускім таварыстве дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі, усклалі вянок да помніка загінуўшым воінам і партызанам на плошчы Перамогі, агледзелі горад, прысутнічалі ў Палацы культуры прафсаюзаў на ўрачыстым сходзе, прысвечаным 25-годдзю ПНР.

На гэтым здымку, які зрабіў наш фотакарэспандэнт Ул. Крук,—момант сустрэчы польскіх сяброў у Мінскім аэрапорце.

Уладзіслаў СТШАЛЕЦКІ

САВЕЦКІМ БРАТАМ

Савецкі брат!
Прымі маё вітанне —
Я рад і барацьбе тваёй, і працы.
Прайшоў ты шлях нялёгкага змагання,
Каб да касмічнай вышыні узняцца.
Калі з-за Рэйна чорная навала
Абшар Еўропы смерчам папяліла, —
Савецкі брат! Ты вытрымаў нямала,
Ды свастыку твая скрышыла сіла.
Каб збажына
Трубой вілася ў полі,
Каб гарадоў гудкі плылі ў прастору, —
«Вайне не быць!»—
пяюць твае таполі,
Світальныя пагойдваючы зоры.
«Вайне не быць!» —
Сказаць мы маем права
Заводам, вуліцам, абуджанаму парку.
Хай серпа й молата штодня мацнее слава
Хай шэрагі свае гартуе Партыя!
Калі ўстае над светам сонца вышай,
Святло аддаўшы травам,
птушкам,
ліўню,
Шалёны вораг ненавідзіць цішу,
Сталёвыя паказваючы біўні.

Ды прыйдзе час —
не позна і не рана —
Спіхнуць зласліўца людзі ў прорву.
Не хопіць катам на зямлі урана
Звярнуць гісторыю з дарогі зорнай...

ПОЛЬШЧА

Хай наш вораг
Шалее ад весняга грому, —
Нашы думкі
Зямля разумее проста:
Праўдзе—
ружы і хлеб!
Нам — не боязны стромы,
Бо працоўны наш дзень —
Гэта мужнасці поступ.

Ты не мела, краіна,
Энергіі большай.
Наша еднасць
Імпэт у крыві ўзнімае.
Міралюбныя мары
на твары ў Польшчы —
Пралетарскі штандар па-над ёю палае.

Голас Польшчы —
Гудкі, шэпт жытнёвага плёсу.
Ліпень вясёлку ў небе калёрную мосціць.
Паружовіла сонца
Вярбы мазавецкай косы,
І куды ні пайдзі —
цябе стрэнуць, як госця.

Пераклад з польскай мовы
Івана КАЛЕСНІКА.

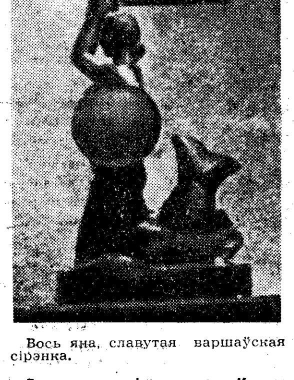

«Хто чытае кнігі, той не смуткуе»,—пісаў шмат вякоў таму назад Бернар з Любліна, аўтар першых польскіх друкаваных кніг. Развіццё друкарства ў Народнай Польшчы характарызуецца сёння двума асноўнымі лічбамі—за 25 гадоў народнай улады выдадзена 152 тысячы назваў кніг агульным тыражом больш як 2 мільярды экземпляраў. 10 тысяч назваў, 110-мільённым тыражом—гэта выдавецкі здабытак апошняга года. У 50 тысячах бібліятэк сабрана 180 мільёнаў кніг. Жыхары вёсак і мястэчкаў карыстаюцца паслугамі 6 263 стацыянарных бібліятэк і 37 364 бібліятэчных пунктаў.

Штогод майскія святы асветы і кнігі, падчас якіх адбываюцца сустрэчы з пісьменнікамі (адну з такіх сустрэч вы бачыце на здымку), — найлепшы прыклад таго, як многа ў Польшчы сяброў цікавай кнігі.

СІРЭНКА БЕЗ ШЧЫТА І МЯЧА

Крысціну КРАГЕЛЬСКУ ПАМЯТАЮЦЬ У ЯЕ РОДНАЙ ВЁСЦЫ

Вось яна, славутая варшаўская сірэнка.

Гэта адзін з апошніх здымкаў Крысціны Крагельскай.

Гжэчная «сірэнка» з набярэжнай Касцюшкі прынесла пасляваенкай Варшаве дзіўную неспадзяванку.

Выявілася, што пастаўленая вясной 1939 года ананімная статуя—партрэт. Што дзяўчына, якая пазіравала для гэтай статуі, сама заслужыла сабе помнік. Што яна—адна з самых адважных жанчын часоў барацьбы з гітлераўскімі акупантамі. Што яна гераічна загінула, будучы санітаркай, і была ўзнагароджана Крыжам Адважных. Што яна — аўтар многіх вядомых вершаў, песні «Гэй, хлопцы, прымкні штыкі!» і многіх іншых, якія часта спяваліся ў Варшаве ў тыя часы. Яе звалі Крысціна Крагельска.

Дзяўчына, вакол якой склалася ўжо тыпова варшаўская па сваім характары легенда, — не варшавянка. Яна прыехала ў сталіцу ў 1932 годзе на вучобу ва універсітэт. Дзяцінства правяла ў беларускай вёсцы.

Людзі, якія ведалі Крысціну ў Варшаве, расказваюць, што яна была разумная, рашучая, ставілася да жыцця вельмі сур'ёзна. І, як будучая «сірэна», Крысціна Крагельска мела вельмі прыгожы голас. Яе любімыя польскія і беларускія песні, а таксама французскія і італьянскія арыі з аперэт часта былі аздобай многіх таварыскіх вечароў. А сяброў у яе было многа.

Сур'ёзнасць і прыгажосць Крысціны зацікавілі польскую скульптарку Людвіку Нітшаву. Было гэта ў 1937 годзе, калі было ўзгоднена, што запраектаваны помнік варшаўскай сірэны над Віслай павінен прадстаўляць тып жанчыны «з характарам», жанчыны-гераіні...

Гераіняй Крысціна тады яшчэ не была, але напэўна была дзяўчынай з багатым унутраным светам. Яна сур'ёзна цікавілася этнаграфіяй. Замілаванне народнымі песнямі ператварылася ва універсітэце ў выключную цікавасць да музычнага фальклору.

Кожная вакацыйная практыка прыносіла ёй цікавыя адкрыцці ў гэтай галіне. На Гуцульшчыне яна не толькі запісвала старыя народныя мелодыі гэтага краю, але і наладзіла кантакты з адным мясцовым аркестрам, часта выступала. А ў родных Мазурках яна прыкмеціла некалькі таленавітых спявачак сярод мясцовых дзяўчат (у навакольных вёсках у Крысціны было многа адданых сяброў — гэта выявілася ў час яе канспіратыўных паездак у родныя мясціны ў гады акупацыі...) і арганізавала вакальны квартэт.

Неаднойчы этнаграфічныя вандроўкі абуджалі яе паэтычную творчасць. Сплаў лесу на Дунайцы натхніў яе на эмацыянальны верш «Дарабы». Казачна маляўнічыя ваколіцы Сарамоша навеялі чароўную, з мяккім гумарам баладу пра святога Юр'я, якому захацелася «пусціць каня на мяккую траву на паланінах» і падглядваць каля возера, як вецер гуляе з фартухамі гуцульскіх дзяўчат.

Я не бяруся спецыяльна ацэньваць яе творчасць, але яна мяне хвалюе сваёй прастатой і глыбінёй пачуццяў.

Яна ўмела глядзець на свет не толькі праз прызму сваіх настрояў. Яна пісала вершы, каб падзяліцца з іншымі сваім захапленнем прыгажосцю. Такія ў яе «Нядзеля», і «Палудніца», «Краявід з рабінай», «Вішні і ставок» і многія іншыя вершы універсітэцкага часу, напоеныя «гарачым водарам бяроз і сінявой чабору».

У гады вайны Крысціна Крагельска была сувязной падпольшчыкаў. Нагружаная падпольнымі матэрыяламі, Крысціна вяртаецца з Брэста ў Варшаву... З вялікай самаахвярнасцю ратуе яна незнаёмую дзяўчынку ў час аблавы ў Лукаве... Аднойчы Крысціну затрымлівае пад Баранавічамі нейкая мясцовая самаахова. Ёй пагражаюць выдачай у рукі немцаў. «Але ж я якраз і чакаю немцаў»,— адказвае яна спакойна, торкаючы ім пад нос... пасведчанне Таварыства раслінаводаў. Яе адпусцілі.

Трагічны фінал яе жыцця ведаюць усе. Яна гіне ў безнадзейнай, загадзя асуджанай на разгром аперацыі ў першы дзень паўстання. Жменька хлопцаў, узброеных пісталетамі і гранатамі, штурмуюць Дом прэсы з боку Польнай вуліцы пад моцным нямецкім абстрэлам з будынка Пажарнай аховы.

Яна загінула адной з першых у момант, калі аказвала дапамогу раненым таварышам.

Ганна ГАДЛЕЎСКА.
(З часопіса «Кабета і жыцэ»).

■

А Я Ж ДУМАЎ — нараблю сенсацыі. Прыеду, значыць, у гэтыя Мазуркі і скажу мясцовым жыхарам — вось так, паважаныя мазурчане, жывяцё вы і не ведаеце, якая ў вас славутая зямлячка была. Жыла яна на ўскраі Мазуркаў і стала адной з самых славутых жанчын Польшчы, яе славай і гонарам.

Не выйшла неспадзяванкі па той прычыне, што Крысціну Крагельску тут добра помняць і ведаюць яе незвычайны лёс.

Але лепш я дам слова землякам гераіні. Мне здаецца, што іх успаміны дапоўняць усхваляваны расказ Ганны Гадлеўскай.

БУЙКЕВІЧ Ева Казіміраўна:

— Ах, божачкі, Крысця, Крысцячка... Як жа не помніць. На маіх вачах вырасла. Ды я і старых Крагельскіх помню добра. Яны тут фальварак трымалі. Але не, не ганарлівыя былі. З людзьмі папросту. Жонка Крагельскага, гэта значыць маці Крысці, доктаркай была. Дык з усіх навакольных хутароў людзі да яе хадзілі. А каб грошы узяць за лячэнне, дык ні-ні.

А што нас, помню, вельмі здзіўляла — бязбожнікі яны былі. Чыста як ёсць бязбожнікі. Дзед Крысці, як паміраў, дык ксёндза, што прыйшоў па споведзь, не падпусціў да сябе. Так без споведзі і памёр. Дык той ксёндз, разумееце, не дазволіў хаваць нябожчыка на нашых могілках. Во як было...

Ну і Крысця, мабыць, у дзеда характарам пайшла — смелая, рашучая. Усё па-свойму, па-свойму. А працавітая, а вясёлая, дык больш такіх людзей я не бачыла. Прыбяжыць на поле, схопіць вілы і давай мужыкам дапамагаць — снапы падае, ці так што.

Расказвалі людзі, што загінула яна ў баі. Во, во, такая не злякаецца смерці. Брат яшчэ быў у Крысці — Богдан. Лётчыкам быў, таксама ў вайну загінуў.

ВЫСОЦКАЯ Ганна Казіміраўна:

— Акурат учора мы пра Крысцю і гаварылі. Сын, Казік, да мяне з Польшчы прыехаў у госці, дык ён і кажа: «Мама, помніце Крысцю Крагельскую, яна для славутай сірэны ў Варшаве пазіравала, а ў вайну загінула ад нямецкай кулі». І паказаў мне партрэт яе ў польскай газетцы.

Крышку не такая яна на партрэце, якой я помню яе — тут на твары нейкі смутак, дарослацсь, а перад маімі вачыма — гарэзлівая дзяўчына, з прыгожым тварам і румянцам на ўсю шчаку. А як засмяецца, дык, далібог, у хаце пасвятлее.

А як яна спявала! Сядзе на ганку сваім, заспявае, дык верыце, з усёй вёскі людзі бягуць паслухаць.

І што яшчэ добра помню — увесь час Крысцечка старыя песні запісвала. Маці маёй тады пад сто гадоў было. Бывала, сустрэне старую, пад ручку возьме, адвядзе ўбок і просіць: «ну, бабулька, можа яшчэ якую старую песню ўспомніце». А ў старой тых песень было назапашана, хто ведае колькі. Заспявае яна, а Крысця стаіць і штосьці хуценька запісвае, запісвае.

КАРНАЖЫЦКАЯ Стэфаніда Сцяпанаўна:

— Гляджу я на партрэт у газеце і слёз не магу стрымаць. Мы ж амаль аднагодкі. І дужа сябравалі. А дружба наша пачалася з песні. Неяк заспявала я, а тут Крысця надарылася. Падскочыла: «а ну, кажа, яшчэ». Потым павяла да сябе, узяла скрыпку і пачала, значыць, правяраць мой слых. І яшчэ некалькі такіх дзяўчат падабрала.

Падабалася Крысці, што я ўмею падпяваць. Заўсёды яна — голас у яе быў высокі, чысты — а я адразу падладжваюся другім голасам, і так хораша ў нас атрымлівалася, што падбяжыць Крысцечка, абдыме мяне і закружыць па пакоі.

Спявалі розныя песні — і польскія, і нашы беларускія: «Глыбока студзенька», «Мой дзед з барадой», «Дождджык».

Не помню ўжо, што за свята было, але ўзяла мяне Крысця ў Баранавічы, і там мы на радыё спявалі.

Апошні раз бачыліся мы з Крысцяю ў 1942 годзе. Яна прыехала ў Мазуркі (пасля ўжо я даведалася, што Крысця была па сваіх партызанскіх справах) і зайшла да нас.

Мы абняліся моцна, расцаваліся. Была Крысця сумная, нейкая непадобная на сябе. Сказала, што нарачоны яе — польскі лётчык, загінуў, а бацька вельмі хварэе. Убачыла ў мяне сваю фотакартку — яшчэ да вайны падарыла — папрасіла аддаць, казала, што ў яе не засталося ніводнай... Нямнога яна пабыла ў нас, хутка і паехала назад у Польшчу. Як сёння памятаю, на развітанне ўсміхнулася і кажа: «Нічога, Стэфа, пасля вайны мы з табой яшчэ паспяваем».

Доўга я нічога не ведала пра Крысцю. Пасля вайны (я з 1946 года жыву ў Польшчы, у Штэціне, а зараз да сваякоў прыехала ў госці) знайшла бацьку яе і ён напісаў, што дачка загінула, як герой.

А вось пра тое, што славутая варшаўская сірэнка мае нейкае дачыненне да Крысці, толькі нядаўна даведалася. Мяне як токам ударыла. Я ж кожны раз, як пагляджу на здымак сірэнкі, дык падумаю сабе — як жа яна з твару на нашу Крысцю падобная. Аказалася, вунь яно як было...

■

Я ад'язджаў з Мазуркаў гарачым ліпеньскім поўднем. Вёска, што патанала ў зеляніне, дыхала цеплынёй і спакоем. І вось яна ўжо і не бачна за паваротам дарогі. А я ведаю — доўга, доўга яшчэ будзе мне мроіцца вобраз юны і чысты, вобраз польскай дзяўчыны, якая так прыгожа любіла гэтую зямлю і яе людзей. І людзі аддзякавалі ёй добрай памяццю. Хіба ёсць узнагарода большая, чым гэта?

М. ЗАМСКІ,
спец. кар. «Літаратуры і мастацтва».

ЦЯПЕР я павінна расказаць табе пра Любу. Ах, гэта такая жахлівая і пакутлівая гісторыя. Люба амаль не размаўляла са мной. У кухні за намі заўсёды назірала адна з трох дачок шэфа. Яны крычалі на нас, як толькі мы распачыналі якую-небудзь гаворку. А больш дзе-небудзь мы не маглі пагаварыць: калі мы былі не на кухні, мы заўсёды працавалі паасобку.

Калмычка глядзела на мяне сумнымі вачыма і ўсміхалася, быццам просячы прабачэння за тое, што, стоячы побач, мы вымушаны былі маўчаць. Але аднойчы я не вытрымала.

— Хіба ў Мар'яны ёсць дзіця? — спытала я, убачыўшы, што немка рыхтуе бутэлечку з соскай: цэдзіць туды посны булён, ледзь забелены малаком. — Нешта я не бачыла ніколі таго дзіцяці.

Люба моцна заплюшчыла вочы, нібы даючы мне знаць, каб я маўчала, бо Гертруда якраз завіхалася ля гаршкоў, а Мар'яна, мармычучы пад нос песеньку, закаркоўвала бутэлечку. Але тут у кухню ўбегла Катрына і крыкнула, што нехта там прыехаў у водпуск. Гертруда вельмі ўзрадавалася і хуценька падалася ў залу. Неўзабаве і Мар'яна, захапіўшы з сабой бутэлечку, паклапала па сходах на другі паверх. Калі яе крокі аціхлі, я зноў шэптам спытала:

— Куды яна пайшла? Да дзіцяці? У яе ёсць дзіця?

Эмілія Кунавіч

ЛЮБА

ЖЫЦЦЁ і творчасць польскай пісьменніцы Эміліі Кунавіч, якая ў пачатку ліпеня гасціла ў Мінску, цесна звязана з беларускай зямлёй і беларускім народам. У 20-я гады маладой дзяўчынай прыехала яна з далёкага горада Закапанэ ў глухую заходнебеларускую вёску Забалоцце, што каля Вілейкі, і доўгі час працавала там настаўніцай, вяла асветніцкую работу сярод сялян, арганізавала беларускі драматычны гурток і нават сама напісала для яго на беларускай мове п'есу «Сінюха». У 1939-41 гадах Э. Кунавіч выкладала ў беларускай школе ў Вішневе. А потым з успамінаў аб беларускай вёсцы нарадзіўся ў многім аўтабіяграфічны раман «Неўтаймаваныя сэрцы», выдадзены ў Варшаве ў 1964 годзе. У ім пісьменніца праўдзіва паказала жыццё заходнебеларускай вёскі, з павагай і сімпатыяй расказала пра яе людзей.

Апрача рамана «Неўтаймаваныя сэрцы», Э. Кунавіч напісала аповесць «Дзяцінства», выдадзеную ў Лодзі ў 1960 годзе. Да 25-годдзя Народнай Польшчы пісьменніца прадставіла на літаратурны конкурс раман «Апантаныя». Гэта твор пра сучасных польскіх рабочых, пра тых, хто самааддана будуе сацыялізм. У Лодзінскім выдавецтве прынята да друку аповесць Э. Кунавіч «Гады пакуты». Гэта таксама аўтабіяграфічны твор. У ім гаворыцца аб гадах, праведзеных пісьменніцай у фашысцкім працоўным лагеры, аб паднявольнай працы ў нямецкага гаспадара. Аднак і ў самых цяжкіх умовах людзі не гублялі свайго чалавечага аблічча. Прадстаўнікі розных нацый, яны дапамагалі адзін аднаму і дзякуючы гэтаму дасягалі сваіх — хай і нязначных — перамог. Аб гэтым якраз ідзе гаворка ва ўрыўку з аповесці, які друкуецца ніжэй у перакладзе на беларускую мову былой вучаніцы пісьменніцы М. Пісарэўскай.

— Яна пайшла карміць маю доню, — прамовіла Люба. Твар яе стаў падобны да твару шматпакутнай мадонны. — Мне нават карміць яе не дазваляюць.

— А што з дзіцем? Ты ж увесь час занятая. Як жа так? Яно адно там спіць? Такое малюсенькае? — Я шапчу гэта, а сама прыслухоўваюся, ці не ідзе хто.

— Мар'яна глядзіць маю доню, — гэтак сама шэптам адказвае мне Люба, і таксама бліскае чорнымі смалістымі вачыма туды, адкуль можа паявіцца Мар'яна, Гертруда ці Катрына.

На кухні душна. Бліпічыць мокрая столь і сцены, што пацямнелі ад пылу, чаду і дыму. На фоне гэтай чорнай сцяны твар Любы нагадвае мне ікону.

— І як яна яе глядзіць?

Люба маўчыць. Яе рукі машынальна, амаль аўтаматычна выціраюць і ставяць на стол простыя рэстаранныя шклянкі.

— Чуеш, Люба, як яна яе глядзіць? — зноў пытаюся я.

Люба раптам паварочваецца да мяне, вочы яе бліпічаць гневам:

— Глядзіць! Каб яе так зямля глядзела, гадзіну!.. Я ім яшчэ адплачу! Я ім за ўсё адплачу!

— Я хачу пабачыць тваю доню.

Пагляд Любы цяплее. Яна шэпча:

— Добра. Сёння ўначы.

— Чаму ўначы?

—Яны загадалі, каб яе ніхто не бачыў. Прыходзь, калі ўсе заснуць...

У кухню зазірнуў шэф. Зірнуў на нас. Але вусны нашы былі зацяты, а вочы апушчаны долу. Ён усё ж падазрона паглядзеў на нас і прыгразіў:

— Глядзіце ў мяне! Пра што вы гаварылі?

— У нас няма часу на балбатню, — адказала я.

— Тота ж! Давайце шклянкі! А балбатаць...

Зайшла Гертруда, несучы паднос брудных шклянак, сказала бацьку:

— Ведаеш, аб чым яны гавораць? Фронт ізноў скарачаецца.

— Слухай іх! — крычыць з залы Гільда. Шэф замахваецца на Гертруду кружкай — маўчы, маўляў, як ты можаш такое гаварыць пры іх, гэта значыць, пры нас.

Мар'яна, зласліва падцяўшы вусны, ваўкалакам прасоўваецца ў кухню — ужо з пустой бутэлечкай. Думаю сама сабе: «Калі дзіця высмактала ўсё, то, значыць, не галоднае. Можа Люба перабольшвае?»

Нарэшце — вячэра. Пасля вячэры — новыя клопаты: начысціць тры вядры бульбы, памыць падлогу, падрыхтаваць дроў на падпалку, пакарміць сабаку. Дазволілі мне ісці спаць недзе каля дванаццаці.

Прыступкі пад нагамі паскрыпваюць — ажно сэрца сціскаецца ад страху. На хвіліну спыняюся каля свайго пакойчыка, стаўлю на падлогу дзераўяшкі, якія скінула з ног загадзя, і іду па калідоры ў самы яго канец. Ля дзвярэй, за якімі жыве Люба, зноў заміраю на хвіліну, потым асцярожна націскаю на клямку.

— Заходзь, — дзверы ціха адчыняюцца. У Любіных вачах застыў боль. Яна вядзе мяне да ложка. — Вось мая доня.

Пакойчык цесны: стол, ложак, на якім спіць Люба, і дзіцячы ложак. У дзяўчынкі чорная галоўка, чорныя, як у маці, вочы, такая ж, як у маці, сарамлівая ўсмешка.

—Вылітая мама, — шапчу я расчулена.— Колькі ж ёй? Мусіць, месяцаў шэсць, калі ўжо сама сядзіць.

— Яна старэйшая, чым твая доня, — хрыплавата адказвае Люба. — Глянь сюды.

Яна адхінае шэра-зялёную прасцінку, і маім вачам адкрываюцца дзве крывыя ножкі, укрытыя болькамі.

— Што гэта? — ледзь вымаўляю я.

— Пролежні. Глянь!

Люба бярэ дзяўчынку на рукі і паказвае мне яе плечыкі, спінку, шлёпку. Усюды — глыбокія, гнойныя раны.

Я стала на калені. Можаш мне паверыць: я ніколі не стаяла на каленях перад чыімсьці геройствам, ці чыёй пакутай. Але перад гэтай пакутніцай я не магла не стаць на калені. Я глядзела чырвонымі ад бяссонніцы і сухімі вось ужо некалькі год вачыма на Любу і на яе дзяўчынку.

— Цэлымі днямі яна ляжыць вось так!? — шаптала яе ў абурэнні. — Нават пялёнкі не пераменяць? Божа мой! І гэта людзі?!

— Мар'яна прыходзіць сюды тры разы ў дзень. Толькі каб сунуць соску з посным булёнам. Дакранацца да доні ёй брыдка, — Люба палажыла дзяўчынку на зялёна-брудную, але сухую пялёнку. Дзіця нават не заплакала. «Няўжо, няўжо яно прывыкла? Прывыкла да такога болю?..»

— Бачыш, — шэпча Люба. — Яе нельга ўзяць на рукі. Няма жывога месца. Ад болю плакаць не можа...

— Божа, божа! — кажу я з нянавісцю. — Няўжо ім замінае гэтае горкае дзіця? Няўжо ім хочацца, каб яно дайшло тут? Каб у цябе было больш часу?

— Не-е! — Люба трасе галавой. — Не тое. Яны атрымліваюць на маю доню картачкі. А на дзяцей даюць добрыя картачкі. Шэф іх потым прадае. І на гэтым добра зарабляе... А маёй доні даюць тры разы на дзень посны адвар. Дзе ж ты бачыла, каб дзіця расло, каб яно стала на ножкі!.. Твая дачушка вунь якая ўжо, а мая...

Ведаеш, я крышку веру ў забабоны. Веру яшчэ з таго часу, калі мы былі дзецьмі і гулялі ў чарадзеяў. І тут я спалохалася, што зайздрасць, гэтая роспачная зайздрасць Любы накліча бяду на маю малую. Таму я хуценька запярэчыла:

— Сваю дзяўчынку я трынаццаць месяцаў карміла тут уласнымі грудзьмі. Не ведаю, што яна магла высмактаць з маіх грудзей, але смактала. Можа мая кроў ператваралася ў малако, бо высахла я ў шчэпку. Але карміла... Гэта быў страшны час...

— Ты яшчэ не ведаеш, што такое страшны час, — запярэчыла Люба. — Калі б твая доня гніла вось так жывою, а ты не магла б ні пялёнкі памяняць, ні накарміць яе, тады б ты ведала, што такое... Але я ім яшчэ адплачу. Прыйдзе і мая чарга!

— Перш, чым зможаш ім адплаціць, трэба ратаваць дзіця, — перапыняю я Любу. Голас мой загучаў цвёрда. — Не супакоюся, пакуль не памагу табе. Я павінна што-небудзь прыдумаць. Ты не хвалюйся, я нешта прыдумаю. А цяпер пайду спаць. Заўтра рана ўставаць.

І я прыдумала...

— Хутчэй паварочвайся! — крычыць Гільда. — Я чакаць не буду!

Кухня поўна пары, дыму і чаду. Люба, нібы заведзеная, ківаецца над ракавінай—мые талеркі. Мыць іх стала лягчэй, чым раней: талеркі ледзь не вылізаныя. У немцаў стаў добры апетыт: ранейшае раскашаванне скончылася. Я выціраю талеркі. Краем вока назіраю за залай. Але што там робіцца — бачу кепска: перад ва-

(Заканчэнне на 4-й стар.).

ПЕСНЯ ДРУЖБЫ... Беларускія піянеры і іх равеснікі з ГДР адпачываюць у піянерскім лагеры «Будаўнік» пад Мінскам.
Фота М. МІНКОВІЧА.

СЛОВА — УДЗЕЛЬНІКАМ КІНАФОРУМУ

ЯКІЯ ТВОРЧЫЯ ПРАБЛЕМЫ ХВАЛЮЮЦЬ ВАС? ШТО ВЫ ДУМАЕЦЕ ПРА МАСКОЎСКІ КІНАФЕСТЫВАЛЬ? — НА ГЭТЫЯ ПЫТАННІ АДКАЗВАЮЦЬ УДЗЕЛЬНІКІ МІЖНАРОДНАГА КІНАФОРУМУ.

З ВЕРАЙ У ПЕРАМОГУ ЧАЛАВЕКА

Эрвін ГЕШАНАК,
кінаакцёр (ГДР)

Каб пабываць на Маскоўскім кінафестывалі, я на некаторы час вымушаны быў расстацца са сваім сябрам Ота Квангелем. Гэта герой новага пяцісерыйнага тэлевізійнага фільма, які здымае рэжысёр Нік Касірык на матывах рамана вядомага нямецкага пісьменніка Ганса Фалады «Кожны паміраe насобку». Ота — просты рабочы, якому даводзіцца твар у твар сутыкнуцца з жахамі нацызму. Паступова ён становіцца свядомым барацьбітом супраць фашызму, за лепшую долю свайго народа. Многія падзеі ў фільме трагічныя, але ён будзе праснякнуты вераю ў перамогу справядлівай справы народа. У справядлівай барацьбе праяўляюцца лепшыя якасці людзей, якія распраўляюць плечы, больш упэўнена і спакойна глядзяць у заўтрашні дзень, цвёрда крочаць па зямлі...

Я ў чацвёрты раз у абдымках фестывалю Масквы. І заўсёды набываю нешта новае: гэта не толькі сустрэчы з новымі фільмамі, але і знаёмства з цікавымі людзьмі — таварышамі па мастацтве з многіх краін свету. Нарэшце, гэта яшчэ адна магчымасць пахадзіць па савецкай сталіцы, убачыць нешта новае ў сацыялістычным горадзе, які бурна развіваецца і расце.

На сёлетнім фестывалі я ў не зусім звычайнай якасці — члена журы па мастацкіх фільмах. Яшчэ рана дзяліцца ўражаннямі. Але магу сказаць адно: погляд мой і маіх калег па журы на экраннае мастацтва ясны і пэўны і дастаткова выразна выказаны ў дэвізе фестывалю — «За гуманізм кінамастацтва, за мір і дружбу паміж народамі!» Хачу падзяліцца сваім патаемным жаданнем: вельмі быў бы рады сустрэчы з добрай кінакамедыяй. Я нераўнадушны да гэтага жанру кінематографа, хаця сам часта іграю вельмі сур'ёзныя ролі.

МОЙ ФІЛЬМ—БЕСКАРЫСЛІВАЯ ДАПАМОГА ЭНТУЗІЯСТАЎ

Тадасі ІМАІ,
кінарэжысёр (Японія).

Са сваёй здымачнай групай я пасяліўся ў невялікім хляве (здаецца, гэта была стайня), пасярод поля недалёка ад горада Кіота. Мы правялі тут некалькі месяцаў, на працягу якіх працавалі над фільмам «Рака без моста». Гэта давала нам магчымасць не траціць грошы на гасцініцу і ў той жа час жыць жыццём, максімальна набліжаным да жыцця нашых герояў.

Цяпер некалькі слоў пра тое, як я прыйшоў да свайго фільма. Некалькі гадоў назад я з хваляваннем прачытаў раман японскай пісьменніцы Суміі Суэ, у якім расказвалася пра лёс жыхароў адной з бедных вёсачак, якія ў сілу даўнішніх саслоўных традыцый аказаліся ў становішчы адрынутых. У іх жыцці шмат трагічнага, ім даводзіцца сутыкацца з многімі несправядлівасцямі. Для іх у цэлым радзе выпадкаў не знаходзіцца вартага месца ў жыцці. І вось мне вельмі захацелася расказаць пра гэтых людзей мовай кіно. Але, на жаль, кінафірмы, да якіх я звяртаўся з прапановай зрабіць фільм, адказвалі адмоўна. Звычайна спасылаліся на тое, што такі «сумны» фільм загадзя асуджаны на камерчаскую няўдачу. Тады я, каб сабраць некаторую колькасць сродкаў, звярнуўся за дапамогай да грамадскасці. Дапамог і адзін багаты чалавек, які ў маладосці быў настаўнікам і некалькі яго вучняў былі з такой жа няшчаснай вёскі. Калі, нарэшце, мінімум сродкаў быў сабраны, паўстала пытанне аб акцёрах. Група акцёраў такійскіх тэатраў згадзілася прыняць удзел у фільме за самы нізкі ганарар. Такім чынам, я з поўнай падставай магу сказаць, што стварыў сваю карціну пры самай актыўнай і бескарыслівай дапамозе энтузіястаў. Фільмам «Рака без моста» я імкнуўся праўдзіва расказаць пра няшчасных абяздоленых людзей, якія аказаліся пасынкамі грамадства. Ён меў поспех. Я атрымаў нямала пісьмаў ад гэтых людзей, якія дзякавалі нам за фільм, гаварылі, што ён дае ім новыя сілы, каб адстойваць свае правы. Усё гэта не можа не радаваць мяне, бо я адчуваю, што мая карціна ўздзейнічае ў справядлівай барацьбе за лепшую долю чалавека. Мне прыемна, што фільм стаў здабыткам маскоўскага фестывалю, вядомага сваімі гуманістычнымі традыцыямі, абвешчанымі яго арганізатарамі.

ПРА ЛЮДЗЕЙ ПРОСТЫХ І МУЖНЫХ

Антуан ВРДОЛЯК,
кінарэжысёр (Югаславія)

Пачынаючы работу над фільмам «Калі чуеш званы», я многа думаў над тым, як рашыць стаўшую традыцыйнай для югаслаўскага кінематографа тэму партызанскай вайны супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў і іх здраднікаў-памагатых. Бачыў адзіна правільны шлях — дамагацца паглыбленай псіхалагічнай трактоўкі вобразаў, узаемаадносін герояў, а не захапляцца вонкавым бокам падзей. Пакладзены ў аснову сцэнарыя «Ваенны дзённік» Івана Шабла даваў для гэтага неабходны матэрыял.

Трэба заўважыць, што барацьба праходзіла ў складаных умовах, калі людзей раз'ядноўвала і адрозненне рэлігій (у суседніх вёсках жылі католікі, праваслаўныя і мусульмане!), і дробнаўласніцкія інтарэсы, якія не ішлі далей ускраін свайго сяла. Наш расказ пра адзін з такіх партызанскіх атрадаў, байцы якога — аднасяльчане. І ў такі атрад прыходзіць камісар, прысланы цэнтрам. Далёка не адразу знаходзіць ён агульную мову з байцамі, з іх камандзірам. Але ў гэтага чалавека багата ўнутранай сілы, пачуцця ўласнай годнасці, любві да людзей. І камісар дабіваецца свайго: атрад становіцца сапраўднай баявой адзінкай, пашыраецца дыяпазон яго дзеянняў.

Мяне пыталіся, ці не з'яўляецца мой фільм водгукам на «Чапаева»? Не магу адмаўляць гэтага, бо мне дарагія многія творы рускай і савецкай літаратуры і «Чапаеў» Фурманава ў тым ліку.

Мне хацелася расказаць пра людзей, якія аддана любяць родную зямлю, пра людзей простых і мужных, вельмі непадобных адзін на аднаго, але якія аб'ядналіся ў імя святой мэты — барацьбы за свабоду. Мне прыемна, што фільм з цікавасцю сустрэты на фестывалі, мэты якога мне асабіста блізкія і зразумелыя, высакародныя па духу.

МАСКВА—ГЭТА ВЫКЛЮЧЭННЕ З ФЕСТЫВАЛЬНЫХ ПРАВІЛ...

Мішэль СІМОН,
кінаакцёр (Францыя)

Кіно назаўсёды ўвайшло ў маё жыццё. Мяркуйце самі, мне семдзесят чатыры гады; сорак пяць з іх аддадзены кіно. Я зняўся ў 143 фільмах.

Мяне часта пытаюць: вы зняліся ў стольніх фільмах, але ў вас, напэўна, ёсць ролі самыя любімыя, самыя памятныя. І я заўсёды расчароўваю субяседніка адмоўным адказам. Гэта так. У мяне няма любімых роляў. Бо роля, гэта ўсё-такі роля і толькі. Але ў мяне засталіся самыя светлыя ўспаміны пра людзей, з якімі мне давялося працаваць. І за гэта я больш за ўсё ўдзячны кіно.

Мне семдзесят чатыры гады, але я ўпершыню ў Маскве, хаця ўбачыць савецкую сталіцу, пазнаёміцца з яе людзьмі было маёй радаснай марай. І я прыехаў на кінафестываль.

Увогуле я не вялікі аматар фестываляў. За апошнія гады мне давялося быць двойчы старшынёй журы на фестывалях ў Иеры і ў Лакарна. Якая непатрабавальнасць у выбары фільмаў, якая спагадлівасць журы! Мне здаецца, што любы кінафестываль — гэта не загарадны пікнік, дзе ўсе задаволены, а перш за ўсё сур'ёзная, дзелавая таварыская размова пра шляхі і лёс кінамастацтва.

На шчасце, маскоўскі кінафестываль — прыемнае выключэнне. Цудоўны яго дэвіз: «За гуманізм і дружбу». Як не падобны ён на той дэвіз, пад якім выходзіць безліч фільмаў у многіх краінах. Фасады кінатэатраў абрушваюць на цябе неонавыя натоўпы паўголых дзевак, надзвычайных монстраў і суперменаў. І ўсё гэта страляе, душыць, рэжа. І ўсюды распуста, і ўсюды кроў. Што за жахлівы, што за дзікі свет! Вось ужо два гады мне проста не хочацца здымацца.

І вось чаму з такой радасцю прыехаў я сюды, у Маскву. Бо ўсім сваім майстэрствам я ў вялікай ступені абавязаны рускаму мастацтву. Маім першым дэбютам быў Шэкспір, а другім — Чэхаў. Яго «Чайка». Я сталеў на Гогалі і Горкім. Даўным-даўно ў Парыжы мне пашчасціла ўбачыць вялікі МХАТ. І тады я зразумеў, што такое мастацтва. Дагэтуль я лічу рускіх, савецкіх акцёраў лепшымі ў свеце. Яны ж іграюць сэрцам.

Я не хачу, ды і не магу гаварыць асобна пра савецкае кіно або пра савецкі тэатр. Для мяне савецкае мастацтва непадзельнае.

МЫ ПРЫЕХАЛІ ВУЧЫЦЦА

Юнус Н'Д'яйе,
актрыса (Сенегал)

На тыдні савецкіх фільмаў у маёй сталіцы — Дакары я ўбачыла фільм Сяргея Бандарчука «Вайна і мір». Ён стаў для мяне пазнаваннем душы, характару рускага чалавека. Сапраўдным адкрыццём. А потым я паглядзела «Шостае ліпеня». І некалькі дзён хадзіла ўзрушаная ўбачаным. Фільм і сам па сабе вельмі цікавы, але галоўнае — Ленін. Ён быў такі вялікі і такі чалавечны. Магчыма, пасля гэтага фільма я да канца зразумела, у якіх неймаверных цяжкасцях і барацьбе Ленін і ваш народ рабілі рэвалюцыю, стваралі новую дзяржаву.

І вось я ў Маскве. Хаджу па Краснай Плошчы, па Крамлі, схіліўшы галаву, стаю перад Маўзалеем. І ўсё яшчэ не магу прывыкнуць да думкі, што я ў Маскве. Але я сапраўды ў гэтым цудоўным горадзе, сярод добрых сяброў-масквічоў.

Увесь вольны час я аддаю Маскве, а ўвесь астатні — фестывалю. Дэлегацыя Сенегала не прывезла на яго свой фільм. Наша кіно вельмі маладое і нашы фільмы пакуль яшчэ не робяцца хутка. Пасутнасці, у Сенегале выпушчана толькі некалькі мастацкіх фільмаў, прычым лепшыя з іх паставіў наш вядучы пісьменнік і рэжысёр, выпускнік Маскоўскага кінематаграфічнага інстытута Сембенус Ман.

Мы прыехалі сюды вучыцца. А вучыцца ёсць чаму. Мне, напрыклад, вельмі спадабалася кінакарціна Станіслава Растоцкага «Дажывём да панядзелка». Бо цяпер праблема моладзі — адна з самых галоўных ва ўсім свеце. Калі глядзіш замежныя фільмы, прысвечаныя гэтай праблеме, дык часам не разумееш, што ж хацеў сказаць аўтар. А гэты фільм зразумелы мне да канца: і як чалавеку, і як актрысе. Ён на дзіва добры. І да яго так падыходзіць слова, напісанае ў дэвізе фестывалю — гуманізм.

У дэвізе ёсць яшчэ два цудоўныя словы: «мір і дружба». Большасці людзей на зямлі яны дарагія, як слова «маці». І я ўпэўнена: сапраўднае кінамастацтва можа і павінна памагчы міру і дружбе панаваць на зямлі.

АДН.

ЛЮБА

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.)

чыма — беднае Любіна дзіця. Не вытрымліваю, кажу:

— Я заходзіла да Любы. Пазычыць блузку. Бачыла яе дачушку. Дзіця хутка памрэ. Раны на целе ажно зялёныя.

І смела гляджу на Мар'яну. Яна сціскае вусны ў пагардлівай грымасе. На яе васпаватым твары — з'едлівая ўсмешка.

— Што яна кажа, Мар'яна? — раптам загараецца Гільда. — Што ты хочаш нам зрабіць? Падняць гвалт?

На крык прыбегла і Катрына. Усе тры сястры крычаць разам, дакараюць адна адну, прыпамінаюць нейкія даўнейшыя мае і Любіны правінансці. У спрэчку ўмешваецца шэф і гаспадыня. Усе яны ідуць наверх — быццам праверыць, ці праўду я сказала.

Уздыхаю з палёгкай. Усё ж гэта лепш, чым апека адной Мар'яны. Можа дзіцяці ўсё ж будзе крыху лепш? Люба глядзіць на мяне з удзячнасцю.

Кампанія вяртаецца моўчкі. Усе ідуць у залу, застаецца адна Гільда. Яна налівае ў бутэлечку булёну, дабаўляе малака, торкае ў рыльца кавалачак масла. Мне ажно плакаць хочацца ад радасці: хоць невялічкая, але перамога! «Пачакайце, гэта яшчэ не ўсё», — кажу сама сабе.

Хоць і кепска нам жылося, але духам я ніколі не падала. Жвавая была, нягледзячы на ўсё. І ўсё ж перад вялікоднымі святамі, праз некалькі дзён пасля таго, як я пабачыла Любіну дзяўчынку, раніцой мне вельмі забалела галава. У ваччу забегалі чорныя мурашкі. Да таго ж балеў палец. Пад пазногаць трапіла стрэмка. Спачатку я не звярнула на гэта асаблівай увагі, але палец праз ноч апух, стаў чырвоны. Каб лягчэй было пераносіць боль, я памянялася на кухні з Любай — я стала мыць талеркі, а яна — выціраць: гарачая вада крыху суцішвала боль. З раніцы да вечара перастаяла я ля кухоннай ракавіны. Адышлася толькі на хвіліну, каб глытнуць бульбянага супу. Дзень, як на злосць, выдаўся вельмі цяжкі. Рэстаран быў перапоўнены нават днём, а ўвечары зала гула ад ляманту адпускнікоў. Да нас на кухню зазірнуў знаёмы шэфа. Ведаў ён і нас з Любай.

Карыстаючыся тым, што шэфа на кухні не было, я запыталася:

— Што чуваць на фронце?

Салдат, відаць, падпіў ужо, бо гукае ўрачыста:

— На фронце? Адступаем!

Потым, быццам схамянуўшыся, дадае:

— Так, адступаем. Але — гэта наша тактыка. Без адступлення мы не можам выкарыстаць нашу новую дальнабойную зброю. Яшчэ некалькі тыдняў і ў нас будзе новая цудоўная зброя. Не трэба будзе пасылаць нашых адважных салдат у бой. Наша зброя ачысціць перад намі раён баявых дзеянняў на многа кіламетраў.

Ці то ад гэтага бахвальства, ці то ад болю мне стала млосна. Я абаперлася на ракавіну, заплюшчыла вочы. «А калі ён кажа праўду? Няўжо мы ніколі адсюль не вырвемся. Няўжо і мая дзяўчынка неўзабаве стане побач са мной за гэтую ракавіну?»

— Гільда глядзіць, — шэпча Люба. — Што з табой?

— Не магу... — дрыжачай рукою шукаю брудны, смуродны ручнік, каб выцерці з ілба пот.

— Што з ёю? — занепакоіўся салдат. — Табе што баліць?

«Аказваецца, усюды ёсць людзі...», — мільгае думка, а сама шапчу:

— Млосна мне... Палец баліць...

— Пакажы!

Салдат узяў мяне за руку, закасаў рукаў. Відаць, ён быў санітарам ці фельчарам, бо я пачула:

— Заражэнне. Ты гэта знарок?

— Стрэмка, — кажу. І ўжо бачу, як паміраю ў бальніцы, як мяне кідаюць у агульную яму. Бачу, як заходзіцца ад плачу мая дачушка, як яе вядуць у дзіцячы прытулак. Назаўсёды. Аж пакуль не вырасце, аж пакуль не зможа працаваць-гараваць так, як і я.

— Што тут такое? — сурова пытаецца шэф. — Чаму ты не мыеш пасуду?

— У яе заражэнне крыві. Яна павінна пайсці да доктара, — кажа салдат. — Люба, памажы ёй апрануцца.

Ужо не памятаю, што рабіў са мною ўрач. Памятаю толькі, што на адыход даў ён мне нейкія парашкі і сказаў:

— Дам вам звальненне на пяць дзён.

Не ведаю, чаму я адчула, што з ім можна гаварыць, што яму можна даверыцца, але я сказала:

— Доктар, у нас ёсць руская, Любай завуць, у яе маленькае дзіця. Яму ўжо тры гады, а яно яшчэ не ходзіць. У дзіцяці пролежні, увесь час ляжыць у мокрых пялёнках, усё цела ў ранах...

Доктар памаўчаў, а потым ціха сказаў:

— Што ж я магу зрабіць! Нічога! На жаль, нічога. Я не магу нікуды пайсці. Я павінен быць тут, каб ратаваць людзей.

— Доктар, — я загаварыла смялей, — раны ў дзіцяці ўжо зусім зялёныя. Тры разы на дзень посная вадзіца. Халодныя, мокрыя пялёнкі. Маці не можа прыйсці, каб накарміць дачушку і памяняць пялёнкі. Няхай пан доктар штонебудзь прыдумае.

Ён паглядзеў на мяне пранізлівым позіркам:

— Добра, падумаю. Можа, усё будзе і добра.

Ты думаеш, мне далі паляжаць? Ого! Ужо на другі дзень паслалі ў падвал — перабіраць моркву. Мяне яшчэ трасло, рука нарывала. І пад пахаю вырас гуз з курынае яйка. Мэнчылася я ў тым падвале, а мяне нават абедаць паклікаць забыліся. Толькі падвечар з'явілася Гертруда і прастуджаным голасам сказала:

— Ідзі на кухню. Столькі клопатаў, што на цябе зусім забыліся.

Іхнія клопаты мяне, вядома, мала кранлі. Але заходжу гэта я ў кухню і бачу, што Люба каля ракавіны ледзь на нагах трымаецца, твар апух ад плачу.

— Што здарылася? — перапалохалася я. — З малой што-небудзь?

— І ты б плакала, калі б у цябе забралі дзіця! — зараўла Мар'яна.

Аказалася, што ў той час, калі я сядзела ў падвале, каля рэстарана спынілася машына. З яе выйшлі чатыры дамы з НСВ — гэта нешта накшталт Лігі жанчын. Яны загадалі завесці іх у пакой, да хворага дзіцяці, і забралі яго. Забралі Любіну дзяўчынку.

А ў нядзелю Люба вярнулася ад сваёй доні на сёмым небе ад радасці. Кінулася да мяне і, плачучы, расказвала:

— Каб ты бачыла, якая ў яе шапачка! А якія кофтачкі! І на прагулкі яе возяць штодзённа. Як я табе аддзячу за ўсё? Каб жа ты не сказала аднаму чалавеку...

— Цішэй, Люба, — папрасіла я. — Пачуе хто, тады ні табе, ні мне тут жыцця не будзе.

Але Люба ўсё гаварыла і гаварыла. І вочы яе ўпершыню глядзелі на свет весялей.

Пераклад з польскай мовы
М. ПІСАРЭУСКАЙ.

Госці Мінска: НАРОДЖАНЫ ДЛЯ ПОШУКУ

Ужо сама творчая арганізацыя і структура вялікага оперна-балетнага тэатра ў большасці выпадкаў абавязваюць харэаграфічную трупу да стварэння манументальных спектакляў, якія патрабуюць доўгіх тэрмінаў падрыхтоўкі, вялікіх выдаткаў, занятасці ўсёй трупы. Таму ўвага тэатра праходзіць часта міма пастановак больш сціплага, камернага плана, якія маюць тым не менш значную мастацкую каштоўнасць і прадстаўляюць адну з яркіх галін мастацтва харэаграфіі. Гэты прагал можа запоўніць калектыў, што спецыялізуецца на такіх пастаноўках. Груваскі, шматлікі састаў тэатра не можа абслугоўваць гледачоў невялікіх гарадоў і раённых цэнтраў, мабільна перасоўвацца, змяшчацца на маленькіх канцэртных пляцоўках.

Усё гэта па сілах рухомай, лёгкай на пад'ём, малой балетнай трупе. І нарэшце — у сценах тэатра нялёгка эксперыментаваць: вельмі ж вялікія выдаткі ў выпадку няўдачы. А без пастаяннага эксперыменту, без шматлікіх спроб, як вядома, цяжка дабіцца поспеху. Пошук жыццёва неабходны для развіцця ўсяго балетнага мастацтва. І не сакрэт, што менавіта ў жанры малых форм часта апрабіраваліся новыя мастацкія прыёмы і выяўленчыя сродкі, узнікалі і асвойваліся творчыя знаходкі. І магчыма, якраз пошук з'явіўся галоўнай і асноўнай мэтай пры стварэнні першых камерных балетных труп у Маскве і Ленінградзе — балетных Мецы і Медыне нашай краіны.

Зусім нядаўна беларускія гледачы пазнаёміліся з Маскоўскім маладым балетам пад кіраўніцтвам Ігара Майсеева, а два дні назад адбылося знаёмства мінчан з Ленінградскім камерным балетам, мастацкім кіраўніком якога з'яўляецца другі выдатны майстар харэаграфіі — Пётр Гусеў.

Ленінградцы паказалі нам адзін са старых класічных спектакляў, балет «Прывал кавалерыі», пастаўлены славутым рускім балетмайстрам М. Пеціпа на музыку Армегеймера ў канцы мінулага стагоддзя. Старанна адноўлены П. Гусевым, ён нясе ў сабе ўсе вартасці і, зразумела, недахопы, характэрныя для балетнага мастацтва таго часу. Танцавальнае багацце і жыццярадасная бравурнасць, магчымасць бліснуць тэхнікай, якую ў поўнай меры выкарыстоўвалі выканаўцы галоўных роляў І. Кузьмін і асабліва Т. Квасава, і ў той жа час — нязначны сюжэт, абы як злеплены драматургіяй, элементы ўмоўнай пантамімы, якія рэжуць наша вока, выхаванае ўжо на іншых узорах. Увогуле ж, знаёмства з гэтым балетам аказалася для нас спалучэннем прыемнага з карысным. Карысным — бо перад намі ажыла старонка мінулага, што дазволіла ўвачавідкі пераканацца не толькі ў вартасцях традыцыйнай класікі, але, як гэта ні дзіўна, і ў дасягненнях савецкіх балетных спектакляў, якія — як бы мы іх цяпер ні лаялі (любячы, вядома) — адкрылі прынцыпова новую эпоху ў балетным мастацтве. Прыемным — бо сапраўдную радасць прынеслі майстэрства і захапленне маладых артыстаў, іх высокі прафесіяналізм.

Пачатак канцэртнай часткі праграмы ленінградскага балета зрабіў ужо вядомы беларускім гледачам па выступленнях іншых калектываў «Класканцэрт», г. зн. звычайныя злёгку тэатралізаваныя і сканцэнтраваныя трэніровачныя заняткі артыстаў балета. Нават у тэксце самой вядучай канцэрта прагучала лёгкая іронія з прычыны моднасці гэтага прыёму. Напэўна, Ленінградскі камерны балет мог бы сапраўды не аддаваць даніны модзе, традыцыі. Якраз нетрадыцыйнасці, смеласці, магчыма нават дзёрзкасці чакаюць гледачы ў першую чаргу ад калектыву такога плана і такога ўзроўню.

У гэтых адносінах найбольшую цікавасць выклікалі і найбольшы поспех заслужылі два нумары праграмы, у якіх, на мой погляд, найбольш востра адчуваецца пульс часу.

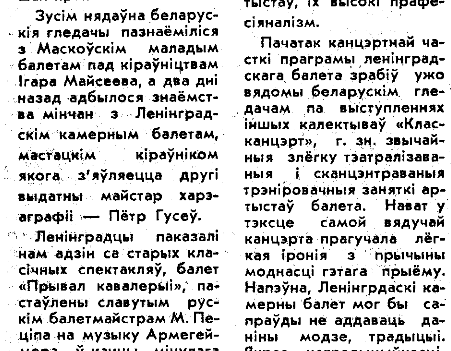
Першы з іх — мяцежная, трывожная і парывістая «Свабодная кампазіцыя» на музыку бетховенскага «Карыялана», дзе пастаноўшчык С. Вікулаў і артысты балета гавораць пра імкненне да шчасця і барацьбы, пра чалавечую веру і здраду. Нягледзячы на некаторую ўмоўнасць, сімвалічнасць і абагульненасць вобразаў (а магчыма, менавіта з-за гэтага) дзеянні і сутыкненні герояў зразумелыя і хвалюючыя, дабро і зло ўвасоблены ў канкрэтныя формы.

Другая мініяцюра — «Яна і мы» па сваім настроі процілеглая першай. Не драматызм, а сонечны аптымізм ляжыць у аснове светаадчування яе аўтараў — балетмайстра Г. Маёрава і кампазітара В. Каралёва. У расказанай імі гісторыі ўзаемаадносін трох хлапчукоў і адной дзяўчынкі многа жывасці, гумару, свежасці. Пластычныя тэмы герояў вельмі сённяшнія па інтанацыі. На працягу некалькіх мінут, што ідзе нумар, мы бачым чатыры яркія замалёўкі індывідуальных характараў.

Стылістычна дакладныя і тонкія па настроі пастаноўкі «Гавот» С. Пракоф'ева і «Журботныя птушкі» на музыку М. Равеля. Але яны, на жаль, не выходзяць за рамкі звычайных канцэртных нумараў, якія можна ўбачыць на любым вечары балета. Найменш удалым здаўся мне «Жарт» балетмайстра І. Уксусніка ва на музыку «Гарэзлівых частушак» Р. Шчадрына. Харэограф аказаўся тут значна менш дасціпным, чым кампазітар, і не знайшоў цікавага рашэння для танцавальнага «паказу» аркестра і яго інструментаў. Прыемнай аказалася толькі партыя дырыжора ў выкананні віртуознай і абаяльнай Таццяны Квасавай.

На жаль, беларускім гледачам не давялося пазнаёміцца з іншымі работамі ленінградцаў, сярод якіх ёсць такія цікавыя, як «Пікавая дама», на музыку С. Пракоф'ева, аднаактовы балет на музыку Д. Шастаковіча. «Арлекінада» Дрыго і многія іншыя. (Зайздросна, што нягледзячы на кароткі тэрмін існавання, на розныя вялікія і маленькія цяжкасці ў рабоце, на неабходнасць пастаянна спалучаць вучобу маладых артыстаў — учарашніх выпускнікоў харэаграфічных вучылішчаў — з напружаным гастрольным спосабам жыцця, калектыў назапасіў такі вялікі і разнастайны рэпертуар!). Хацелася б больш поўна і дакладна ўявіць мастацкае аблічча калектыву, творчай своеасаблівасцю якога з'яўляецца спалучэнне жывога інтарэсу і да мінулай гісторыі, і да сённяшняга дня. Сапраўды, канцэрты Ленінградскага камернага балета знаёмяць нас з тым, што ў балетным мастацтве было, што ёсць, і нават крыху з тым, што будзе. Вядома, хацелася б, каб апошняга было б пабольш у праграме, каб смялейшымі былі спробы зазірнуць у будучае. Бо менавіта ў такіх калектывах-лабараторыях нараджаюцца зерні таго, што пазней, магчыма, назавуць адкрыццём. Але, канечне, сказанае — гэта больш пажаданні, чым патрабаванні, бо для калектыву нараджэння года тысяча дзевяцьсот шэсцьдзесят восьмага, натуральна, усё яшчэ наперадзе.

Юлія ЧУРКО.

На здымках: сцэна з аднаактовага балета «Класканцэрт», сцэна з мініяцюры «Яна і мы».

Фота Ул. КРУКА.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

22 ліпеня

Першая праграма. 16.55—праграма перадач. 17.00—навіны (М). 17.15—«Самацветы». Перадача з Львова. 18.00—«Ленінская эстафета». Перадача 4-я. «Запаветам бацькоў верныя». 18.30—«Новых поспехаў табе, Польшча». Да 25-годдзя Польскай Народнай Рэспублікі (М). 19.00 — «Па вашых просьбах». Канцэрт па заяўках будаўнікоў. 19.30—спектакль Смаленскага дзяржаўнага драматычнага тэатра. У перапынку—«Сельскі веснік». Аб механізаваным прыгатаванні сенажа (з вопыту гаспадарак Латвіі і Беларусі). 22.00—на VI Міжнародным кінафестывалі ў Маскве (М). 23.00—навіны (М).

Другая праграма. 18.00—«Маршрутамі пяцігодкі». Перадача з Адэсы. 18.30 — музычнае мастацтва народаў СССР. «Песні і танцы сонечнай Грузіі». 19.00 — адкрыццё Дэкады Узбекскай літаратуры і мастацтва ў РСФСР. Перадача з г. Горкага. У перапынку—«Час». Інфармацыйная праграма (М).

23 ліпеня

Першая праграма. 10.00—навіны (М). 10.15 — для школьнікаў. «Творчасць юных». Канцэрт. Перадача з Ташкента. 10.45 — «Варшава, я і ты». Перадача з Польшчы. 11.15—тэлевізійнае агенцтва «Піянерыя». Перадача з Волгаграда. 16.55—праграма перадач. 17.00—навіны (М). 17.15—«Дружба не ведае граніц». Пра супрацоўніцтва і дружбу народаў Польшчы і Беларусі. Трансляцыя на Маскву. 17.45—«Панарама навін». 18.15—«Эканоміка і жыццё». «Будаўнічыя арганізацыі і новая сістэма планавання і эканамічнага стымулявання». 18.45—«Братэрства сям'і вялікай». Аб ленінскай нацыянальнай палітыцы (М). (Уключэнне Мінска). 19.30—дні культуры ПНР у СССР. «Стаўка, большая за жыццё». Тэлевізійны шматсерыйны мастацкі фільм. 12-я серыя (М). 20.30—«Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-15. «На парадку дня—жніво». Рэйд-агляд Беларускага тэлебачання. Перадача з Брэста. 21.35—«Паэма двух сэрцаў». Мастацкі фільм. 23.15—навіны (М).

Другая праграма. 17.45—праграма каляровага тэлебачання. Перадача з Кіева. 21.15 — «Старонкі музычнага календара». С. Манюшка (М). 21.45 — у эфіры — «Маладосць» (М). 22.45 — «Фізкультура і спорт» (М).

24 ліпеня

Першая праграма. 10.00—навіны (М). 10.15—для дзяцей. «Прыходзь, казка» (М). 10.45—«Першы Усерасійскі фестываль фальклору» (М). 11.45—для школьнікаў. «Польская выстаўка—дзецям». Рэпартаж з юбілейнай прамысловай выстаўкі на ВДНГ, прысвечанай 25-годдзю ПНР (М). 12.15—для школьнікаў. «Канікулы — пара спартыўная» (М). 16.55—праграма перадач. 17.00—навіны (М). 17.15 — «Скульптар В. Мухіна (М). 18.15—«Панарама навін». 18.25—«Дзённік пяцігодкі». 19.00—праграма каляровага тэлебачання. Дні культуры Польскай Народнай Рэспублікі ў СССР. «Жонка для аўстралійца». Мастацкі фільм (М). 20.35—«Час». Інфармацыйная праграма (М). 21.15—А. Даргамыжскі. «Русалка». Прэм'ера тэлевізійнага музычнага спектакля (М). 22.45—міжнародная таварыская сустрэча па футболе. «Дынама» (Мінск) — ААР (Нацыянальная зборная). II тайм (у запісе). 23.30—«З гісторыі музычнага мастацтва». К. Дэбюсі. «Месячнае святло».

25 ліпеня

Першая праграма. 10.00—навіны (М). 10.15—для малодшых школьнікаў. «Мы тут жывём». Перадача з Кішынёва. 11.45—«Тваё і маё юнацтва». Дакументальны фільм (М). 12.35 — для школьнікаў. «Саратнікі У. І. Леніна». М. І. Калінін (М). 16.55—праграма перадач. 17.00—навіны (М). 17.15—«Сказ пра рускую зямлю». Тэлевізійны музычны фільм (М). 18.00—«Севераморцы». Да Дня Ваенна-Марскога Флоту СССР (М). 18.30—«Эўрыка». Тэлевізійны часопіс. 19.10—«Панарама навін». 19.20—«У адзіным страі—да адзінай мэты!». Па матэрыялах міжнароднай Нарады камуністычных і рабочых партый у Маскве. 19.50—«Наш зямляк Станіслаў Манюшка». 20.30—«Эстафета навін» (М). 21.15—«На парадку дня—жніво». Рэйд-агляд Беларускага тэлебачання. Перадача з Гродна. 21.35—«Шэльменка-дзяншчык». Фільм-спектакль. 23.00—міжнародная таварыская сустрэча па футболе. СССР—ГДР. Перадача з ГДР. У перапынку—навіны (М).

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмная рэдактара — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-24-62, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

Індэкс 63856. Друкарня выдавецтва «Звязда». АТ 17138